

Iz plana sozda za letošnje leto

Delavski svet je planski dokument sozda sprejel na zasedanju 29. decembra lani. S planom za leto 1989 je poleg splošne naloge — usmeritev v tržno poslovanje in gospodarjenje, članicam sozda naloženo tudi nekaj zadev, ki v medsebojnih odnosih v sozdu pomenijo čvrsto obveznost za uresničevanje skupne poslovne politike. Te obveznosti zadevajo predvsem združevanje sredstev iz različnih virov in za različne namene, na področju blagovnega prometa pa nalagajo tako poslovno ravnanje, ki bo okrepilo interne blagovne tokove.

Planski akt sozda je dokument, s katerega vsebino se le redkokdaj seznanijo večji krog delavcev, čeprav je to akt, za katerega je določena tudi javna obravnava v temeljnih in delovnih organizacijah. Kakšen krog delavcev in kmetov ta javna obravnava zajame, je v veliki meri odvi-

sno od tozgovskih ureditev. Izkušnje pa nam kažejo, da je obravnava v veliki meri omejena na krog strokovnih in poslovnih delavcev ter eventualno seže do ravni delavskih svetov tozgov in delovnih organizacij. Jedro tega sestavka ni v razpravljanju o krogu ljudi, ki je s planom sezna-

njen ali ne, jedro je, bralcem predstaviti nekatere finančne in poslovne opredelitve, ki so jih obvezno dolžne spoštovati in uresničevati vse članice sozda. Poglejmo jih!

Združevanje sredstev

V RAZVOJNI SKLAD

Sredstva v razvojni sklad združujejo vse članice sozda glede na svoj poslovni uspeh v letu 1988. Združujejo 25 odstotkov sredstev za reprodukcijo, ki so jih ustvarile v letu 1988. Letna obveznost se preračuna na 12 mesečnih obveznosti, ki se tekoče revalorizirajo glede na stopnjo inflacije oziroma za R, kakor temu pravijo finančniki. Plačilo tako določene obveznosti zapade do vsakega 5. v mesecu. Mercator — Interna banka ima pravico, da neplačano obveznost članice poravnava iz internega računa članice. Pri tem pa mora ravnati tako, da ne prizadene sposobnosti članice za njeno tekoče poslovanje. Sredstva, ki jih članica združuje v razvojni sklad se obrestujejo po obrestni meri, ki jo M — Interna banka določa za depozite nad 12 mesecev. Kaj bo storila z obrestmi — ali bo z njimi povečala svoj delež v razvojnem skladu, ali jih namenila za druge potrebe, odloči članica sama. Za marsikatero članico pa bo dobrodošla takojšnja združitve celotne letne obveznosti, saj bo z revalorizacijo vložnih sredstev le pridobivala.

Zanimiv pa je podatek o namenjenih razvojnih skladu. Ta sredstva se bodo uporabljala začasno kreditiranje potreb tekočega poslovanja članic, predvsem pa za financiranje naložb članic. V letošnjem letu so se odprla vrata za naložbe, pri katerih je primaren interes članic. Naložbe torej, ki so programsko usmerjene v upravljalna in lastniška razmerja pri zagotavljanju kapitala in delitvi dobička.

V planu je kar 48 članic sozda najavilo naložbe v 157 objektov v skupni predračunski vrednosti skoraj 290.000 milijonov dinarjev. Preprost račun pokaže: skoraj vsaka tretja organizacija v sozdu bo investirala v nekaj več kot tri objekte v povprečni vrednosti 5.542 milijonov dinarjev. Ali, vsaka članica sozda bo investirala v

Prehodno po starem

Poslovni odbor se je na eni svojih sej ukvarjal s problemom, kaj in kako urediti delovanje samoupravnih in poslovnih organov sozda v prehodnem 1989 letu. Letos namreč vsem poteče mandat. Vsi pripravljani postopki za volitve in imenovanja novih, bi že morali steči, ker so naravnani tako, da potekajo istočasno z volitvami organov v temeljnih in delovnih organizacijah. Enako velja tudi za organe Mercator — Interne banke.

Poslovni odbor je sklenil, da bo delavskemu svetu sozda predlagal:

- sprejem sklepa o podaljšanju njegovega mandata in s tem mandata vseh njegovih delovnih teles, notranje arbitraže in samoupravne delavske kontrole do konca leta 1989;
- sprejem sklepa o imenovanju vršilcev dolžnosti članov poslovnega odbora sozda do konca leta 1989.
- sprejem sklepa o roku, do katerega morajo biti pripravljene predlogi temeljnih aktov sestavljenega podjetja. Kot optimalen rok je bila omenjena zgodnja jesen.

Ta rešitev je za prehodno obdobje najbolj pametna in racionalna, saj bi bilo v času nastajanja sestavljenega podjetja nespametno v enem letu dvakrat poganjati ves volilni stroj, v katerem sodeluje nič manj kot 40.000 delavcev in kmetov. V tem času se bodo tudi bolj ali manj izkristalizirale organizacijske oblike sedanjih članic sozda in zato bi bile volitve organov za sedanjo organiziranost sozda le dvojno delo. Vse članice sozda pa bodo morale v skladu s spreminjanjem in pravno uveljavitvijo sprememb svoje organiziranosti vseeno upoštevati določbe sedaj veljavnega samoupravnega sporazuma o združitvi v sozdu in glede na svoj status podjetja, izvoliti delegata v delavski svet sozda in člana notranje arbitraže sozda.

Preprosto: volitev v organe sozda v letošnjem letu ne bo, razen v tistih organizacijah, ki bodo spreminjale svojo notranjo organiziranost in ostale v sestavu sozda.

Glasilo je namenjeno na naslov:

Glasilo delavcev in združenih kmetov sozda Mercator — Kmetijstvo Industrija Trgovina

Leto XXVI

Ljubljana, januar 1989

št.: 1

nekaj več kot en objekt v povprečni predračunski vrednosti 1.848 milijonov dinarjev. Poleg teh naložb pa velja omeniti še naložbe v manj razvita in nanje meječa območja v SR sloveniji. Tudi tu je 25 članic najavilo naložbe v 38 objektov v predračunski vrednosti skoraj 84.000 milijonov dinarjev.

ZA POKRIVANJE IZGUB

Pokrivanje izgub po zaključnih računih sodi med solidarnostne obveznosti, ki jih članice sozda sprejmejo z vstopom v sozdu. Pokrivajo pa se le izgube tistim organizacijam, ki so jih "pridelale" zaradi objektivnih dejstev in okoliščin in ki obenem izpolnjujejo vse samoupravne obveznosti, ki jih prinaša članstvo v sozdu. Izgube po zaključnem računu za leto 1988 bomo pokrivali s sanacijskimi posojili, za katera je določena 12 odstotna obrestna mera. Vir pa so sredstva, ki bi jih morale članice sozda nameniti v sklade skupnih rezerv občin in

Nadaljevanje na 2. strani

Ne prezrite

Kmetijske organizacije so izkoristile možnost	2
Na policah je ... na policah ni ...	3
Mercator—Tehne ni več	4
Zagotavljanje kakovosti v živilski predelavi	5
Lumbrikultura prinaša dohodek	6
Za obrtnike želijo narediti več ...	7
40 let Mercator—KGZ Sora	8, 9
Razvijajo ovčerejo in družinske kmetije	10
Vse več specializiranih prodajal	12
Razpis Mercatorlade	15
Na rob spremembam	16

Velikokrat smo že poskušali... globoko oranje... zdravo seme... Vsakič se vrnemo na ledino. Foto: Kancijan Hvastija

PO 13751/1 901

Delež združenih sredstev v kmetijskih naložbah

Renata Oberstar

Kmetijske organizacije so izkoristile možnost

Na podlagi Samoupravnega sporazuma o medsebojnih razmerjih pri ustvarjanju in delitvi skupnega dohodka in združevanja investicijskih sredstev v Mercator – Interni banki, so tudi članice sozda, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, izkoristile možnost za koriščenje teh sredstev za svoje naložbe.

Omenjena sredstva predstavljajo skupaj z lastnimi sredstvi ter drugimi viri in krediti bank, vir financiranja naložb posameznih članic sozda. Tudi v kmetijstvu in pri kmetijskih članicah sozda so ta sredstva omogočila uresničitev mnogih načrtovanih naložb kot so gradnje in adaptacije farm (tako govedorejskih kot prašičerejskih), obnove nasadov, rekonstrukcije skladišč kmetijskih pridelkov in repromateriala ter nabava nove mehanizacije.

V letu 1985 so združena sredstva sozda predstavljala 15 % predračunske vrednosti naložb kmetijskih organizacij oziroma njihovih investicijskih zahtevkov pri M – Interni banki. Glede na vsa združena sredstva, ki jih je odobral Poslovni odbor M – Interne banke, je kmetijstvu pripadel 13,54 odstotni delež. Pri tem omenimo KZ Velike Lašče in rekonstrukcijo našega skladišča na Robu, kjer so združena sredstva predstavljala kar 39 % predračunske vrednosti oziroma 1,46 % vseh odobrenih združenih sredstev. Center za razmnoževanje krompirja tozda Kmetijstvo KŽK Gorenjske, pa je dobil 7,34 % združenih sredstev. V celotni

predračunski vrednosti investicije pa so ta sredstva predstavljala 15 %. V tem letu je treba omeniti tudi gradnjo prašičerejske farne v Krškem, kjer sta bila poleg tozda Poljedelstvo – meso Agro kombinata Krško z združenimi sredstvi kot sovlagateljki udleženi tudi M – Mesna industrija Ljubljana in M – Nanos, TOZD Tovarna mesnih izdelkov.

V letu 1986 je bil velik delež kar 26,65 % vseh združenih sredstev odobren Delovnim skupnostima SOZD in M – Interne banke za nakup in dokončanje poslovnih prostorov. Zato so bili deleži v drugih dejavnostih nekaj manjši kot prejšnje leto. V kmetijstvu je ta delež znašal le 6,02 % vseh obravnavanih združenih sredstev za leto 1986. Pri tem pa se je delež omenjenih sredstev v predračunski vrednosti investicij v kmetijstvo povečal na 24 %.

Omenimo večje naložbe v tej dejavnosti v tem letu: KK Sevnica, TOZD Proizvodnja gradnja Kmetijsko oskrbovalnega centra, KŽK Gorenjske, TOK Kooperacija Radovljica novo molzišče na farmi Poljče, KZ Krka TOZD Brazda dopolnitev opreme v mehanični delavnici.

V letu 1987 in v devetih mesecih leta 1988 je raslo število članic sozda, ki so predlagale nove investicije in potrebe po koriščenju združenih sredstev za njihovo uresničitev. Delež sredstev, namenjenih za kmetijsko dejavnost je v letu 1987 znašal 15,63 % in v devetih mesecih leta 1988 16,21 %. Nekatere večje naložbe v letu 1987: KK Sevnica, TOZD Proizvodnja – gradnja Kmetijsko oskrbovalnega Centra, AK Kr-

ško, TOK Kmetijstvo, trgovina, storitve – skladišče za reprodukcijski material, KGZ Sora Žiri – sušilnica za les, KZ Metlika, TZO Kooperacija – sušilnica za žita; in do 30.9.1988: KG Kočevje, TOZD Govedoreja – prenova farm Cvišlerji in Livold, KŽK Gorenjske, TOK Kooperacija Radovljica – skladišče v nasadu jablan.

Za posodobitev kmetijske dejavnosti in zato, da bi kmetijstvo

v sozdu dobilo pravi pomen primarne proizvodnje, so kmetijske članice za leto 1989 prijavile potrebe po novih investicijskih vlaganjih. Ta so vključena v plan investicij za leto 1989.

Za leto 1989 so kmetijske organizacije, ki pokrivajo manj razvita območja, del naložb planirale na teh območjih. Med njimi le KZ Stična planira vlaganje sredstev tudi v razvoj zasebnega kmetijstva (hlevi).

Delež združenih sredstev v predračunski vrednosti investicij (%)

	1985	1986	1987	do 30.9.1988
vse članice SOZD M-KIT	25	37	33	28
kmet. članice SOZD M-KIT	15	24	28	27

Delež združenih sredstev kmet. članic SOZD MERCATOR-KIT v vseh odobrenih združenih sredstvih v SOZD MERCATOR-KIT (%)

	1985	1986	1987	do 30.9.1988
kmet. članice SOZD M-KIT	13,54	6,02	15,63	16,21

Iz plana sozda za letošnje leto

Nadaljevanje s 1. strani
republike in sredstva poslovnih partnerjev sozda.

ZA INTERNE KOMPENZACIJE

Interne kompenzacije imajo v sozdu že svojo zgodovino. Od takrat, ko so bile namenjene za pokrivanje razlik v ceni, prevzemajo vlogo spodbujevalca rizične izvozne proizvodnje in razvojnih ter študijskih programov, od katerih pričakujemo dobro tržišnost. Osnova za združevanje sredstev je dohodek, dosežen v letu 1989, obveznost za združevanje pa znaša 0,1 odstotek tega dohodka.

ZA DELOVANJE DELOVNE SKUPNOSTI SOZD

Letos bo za zagotavljanje sredstev za delo in razvoj delovne skupnosti sozda veljalo drugačno pravilo. Delavski svet sozda je sprejel razvrstitev obveznosti članic sozda tako, da bo sedem skupin članic za delovno skupnost plačevalo različno višino prispevka. Merilo za uvrstitev članice v posamezno skupino je bilo predvsem, koliko in takšnih koristi je članica deležna iz naslova skupnega opravljanja posameznih in vseh poslovnih funkcij, ki se opravljajo na ravni sestavljene organizacije, oziroma v delovni skupnosti. Tako bodo tri članice plačevale 0,98 odstotka od dohodka v letu 1989, šest jih bo plačevalo 0,93 odstotka, 47 jih bo plačevalo 0,88 odstotka, 40 0,79 odstotka, pet 0,71 odstotka, sedem 0,64 odstotka in ena 0,44 od dohodka leta 1989.

Spremembe v prid internih blagovnih tokov

Področje blagovnega prometa je med tistimi, za katere je dogo-

vorjena skupna poslovna politika najbolj zavezujoča. Omenimo nekatera skupna, splošnejša izhodišča za oblikovanje odnosov z dobavitelji v letu 1989. Za to leto načrtujemo preusmeritev nabav blaga od individualnih dobaviteljev na skupne partnerje z namenom, da bomo s koncentracijo nabav dosegli ugodnejše pogoje. Za to pa je treba doseči večjo poslovno disciplino vseh nosilcev komercialnega poslovanja. Maloprodajne organizacije morajo pri proizvajalcih prekiniti neposredno nabavo tistega blaga, ki ga imajo ali predvidevajo interni grosisti v svojem programu. Izjema so le primeri, ko neposredna dobava blaga pomeni racionalnejše poslovanje. Značilna je tudi določba, ki zadeva blago, označeno s črtno EAN kodo. Vse sozdove proizvodne organizacije morajo kar najhitreje vse svoje izdelke označiti s kodo, pri zunanjih dobaviteljih pa bo imelo tako označeno blago prednost.

Proizvodnja in trgovina v sozdu

V letu 1989 naj bi v vsej sozdovi maloprodajni mreži zagotovili prisotnost izdelkov industrijskih organizacij. Količinska prodaja njihovih izdelkov naj bi v primerjavi z letom 1988 porasla. To velja predvsem za tiste izdelke in tiste organizacije, katerih izdelki v maloprodaji še niso optimalno zastopani. Mesno in mlečnopredelovalne organizacije, ki oskrbujejo regionalno maloprodajno in gostinsko mrežo, morajo v letu 1989 zagotoviti popestren izbor, predvsem z izdelki sozdovih organizacij. Za večjo tržišnost svojih izdelkov morajo proizvodne organizacije poskrbeti s sodobnejšimi metodami trženja, aktivnejšo in bolj učinkovito propa-

gando ter drugimi oblikami obveščanja potrošnika.

Trgovina na debelo in drobno v sozdu:

S planom so za področje internih blagovnih tokov v sozdu določena naslednja načela:

– gostinske in trgovske organizacije na drobno nabavljajo blago oziroma posamezne blagovne skupine izključno pri internih grosistih, če je to blago oziroma blagovna skupina v njihovem prodajnem programu;

– trgovske organizacije na debelo so dolžne maloprodajnim organizacijam zagotoviti prednost pri ponudbi, oskrbi, dobavnih rokih, kakovosti in ekonomskih pogojih v primerjavi z zunanjimi kupci in zunanjimi grosisti.

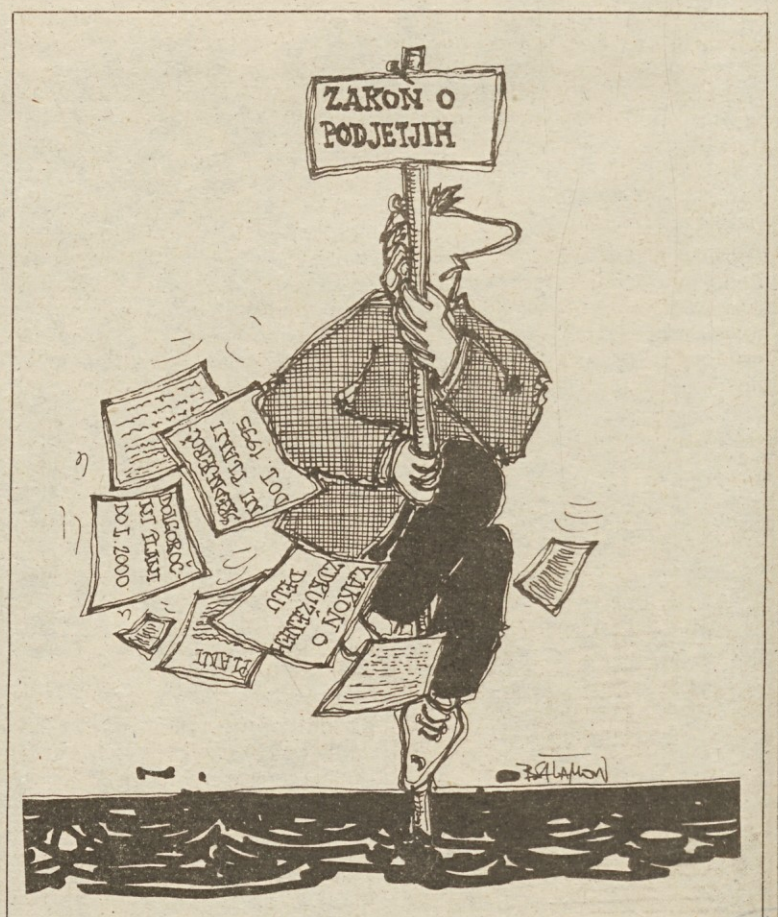
Poslovanje s prehranbenim blagom in izdelki dnevne potrošnje bo na področju nabave v letu 1989 v celoti preusmerjeno na interne grosiste, kar pomeni, da bomo prekiniteli poslovanje z nekaterimi lokalnimi živilskimi grosisti in nabavo preusmerili na notranjega področnega grosista. Izjeme so sicer dopustne, toda tudi pri njih se mora obseg prometa z zunanjim grosistom znižati za 20 odstotkov glede na obseg prometa v preteklem letu. Posebej je določena izjema za poslovanje s svežim sadjem in zelenjavo za organizacije v SV Sloveniji. Okrepitev internih tokov in obrat k internim grosistom nalaga tudi poslovanje z galanterijskim in tekstilnim blago. V globalu naj bi kar 56 odstotkov nabav galanterijskega in tekstilnega blaga opravili pri notranjih grosistih. Maloprodajne organizacije so dolžne nabavo tovrstnega blaga pri eksternih grosistih znižati za 5 indeksnih točk glede na leto 1988. Podobne usmeritve veljajo tudi za blagovno skupino steklo, porcelan, keramika, kjer plan sozda nalaga prekinitve nabav pri zunanjih

grosistih in usmeritev na tozda Contal – Steklo. Plan vsebuje tudi usmeritve za ostale blagovne skupine in tudi navaja nekatere dopustne izjeme.

Za dosego vsega navedenega pa ima plan še tole določbo: "zagotoviti moramo večji vpliv maloprodajnih organizacij na prodajni asortimaj, oblikovati komisije strokovnih delavcev za določanje optimalnega potrebne asortimaja, uvesti posebne naročilnice za interno naročanje izdelkov, ki jih izdelujejo sozdove organizacije ter uvesti posebne evidence za spremljanje gibanja prodaje teh izdelkov. Za poslovanje med trgovino na debelo in drobno, mora-

mo zagotoviti stimulative ekonomske pogoje, ki bodo spodbujali povečanje medsebojnega poslovanja."

O sozdu oziroma sestavljenem podjetju v prihodnje, v planu ni dosti rečeno. Čvrstih opredelitev so se avtorji zavestno izogibali, ker je plan nastal, ko so pravni temelji za spreminjanje gospodarstva in organiziranosti gospodarstva, šele zoreli. Opredelitev tega področja lahko pričakujemo s predlogi za dopolnitev in spremembo plana, verjetno pozno jeseni. S tem pa ni rečeno, da do takrat ne bo vrelo, kipelo, se kuhalo in mešalo. Pa o tem, kar bo tudi postalo norma skupnega obnašanja in življenja, kdaj drugič.

Ocenjevanje založenosti in izbire

Vesna Bleiweis

Na policah je... na policah ni...

Akcija, ki so jo delavci sektorja za blagovni promet in za industrijo v delovni skupnosti sozd, najavili v Informatorju, je stekla. Gre za ocenjevanje založenosti Mercatorjevih trgovin z izdelki proizvodnih organizacij, ki so prav tako v sestavu sozda. Ocenjevanje bo zajelo 55 prodajaln Mercator — Rožnika na ljubljanskem območju.

Razlog za začetek ocenjevanja založenosti naših trgovin z izdelki, ki jih izdelujejo naše organizacije tiči v ugotovitvi, da je na

naših policah teh izdelkov v primerjavi s konkurenčnimi, vedno manj. Še slabše pa je z njihovo celovito izbiro.

Namen akcije je spodbuditi sodelovanje med trgovino in proizvodnjo — njun skupen interes pa naj se sooči s potrošnikom, ki odloča o nakupu. Le s skupnim delom pri pospeševanju prodaje izdelkov sozdovih organizacij bomo za nakup animirali potrošnika. Sestavni del te animacije mora biti prednost pri nabavi izdelkov domačega proizvajalca ob primerni zastopanosti izdelkov konkurence, razporejenost teh izdelkov na prodajnih policah, predvsem pa kakovost izdelkov. Ocenjevanja tega, koliko in kakšnih izdelkov sozdovih organizacij je na prodajnih policah ter njihov izbor, ne sme nihče razumeti kot nepotrebno priganjstvo ali celo vpletanje v poslovne in delovne postopke. Razumeti ga je treba kot akcijo, ki ima naslednji namen: večji promet in finančne učinke, povečan obisk prodajalne in dodaten nakup ponujenega blaga, večjo tržno veljavo proizvajalca in prodajalca pri potrošniku in prodajno prednost pred konkurenco.

Za ocenjevanje veljajo naslednja merila:

— ocena splošne založenosti trgovine, pri kateri se ugotavlja:

1. založenost z izdelki domačih proizvajalcev in z istovrstnimi izdelki konkurence ter istočasno upošteva založenost z izdelki samo domačih in samo tujih proizvajalcev;

2. Razporeditev domačih izdelkov na police v primerjavi z razporeditvijo istovrstnih izdelkov konkurenta oziroma ocena preglednosti celotne ponudbe.

— Stalna in učinkovita oskrba, pri kateri se ugotavlja:

1. ali proizvajalec enakomerno

dobavlja vse svoje izdelke oziroma nihanje v dobavah;

2. ali grosist — distributer razpolaga s celotno ponudbo proizvajalca v normalnih količinah oziroma ali so pomanjkanja blaga občasna;

3. pravočasnost naročanja celotnega manjkajočega asortimaja blaga oziroma izdelkov s strani prodajalne.

— Blagovne skupine oziroma izdelki in proizvajalci, za katere bomo ugotavljali ali na policah so, ali niso:

1. Eta, celoten proizvodni program,

2. Emba, celoten proizvodni program,

3. KŽK, Oljarica, celoten asortima konzumnega olja,

4. Konditor, slaščice Zmajčkovega butika

5. KZ Metlika, vinska klet, osem vrst vin,

6. Agrokombinat Krško, vinogradništvo kleti, 12 vrst vin,

7. KŽK, Mlekarna, izbor sirov,

8. Ljubljanske mlekarne, siri, siri namazi, sladoled,

9. Mesna industrija Ljubljana, mesni izdelki.

Prvo ocenjevanje sta opravila Ivan Šmid in Stanko Klemenčič — Saražin, delavca sektorja za industrijo in blagovni promet. 11. januarja letos sta obiskala 4 prodajalne tozde v sestavi M—Rožnika. Iz njunega poročila je razvidno:

Ugotovila sta: da je prodajalna na Hošiminhovi 15 v Ljubljani, ki sodi v tozd Savica, med vsemi štirimi prodajalnami, najboljše založena. Odlično oceno je ta prodajalna dobila za založenost z izdelki Ete, Embe in Oljarice. Pomanjkljivo je bila založena z vini obeh domačih proizvajalcev, na prodajnih policah ni bilo buteljčnih vin, konkurenčnih pa je bilo dovolj. Prav tako je bilo trgovini premalo slaščic

iz Zmajčkovega butika. Zelo pomanjkljiva je bila založenost s siri iz obeh sozdovih mlekar, konkurenčna ponudba pa je bila bogata. Ljubljanskih mesnih izdelkov praktično ni bilo (razen želodca in domače salame), konkurenca pa se je kar dobro izkazala.

V Grmadini trgovini na Bratovževi ploščadi je odlično ocenjena založenost z izdelki Ete (celoten program), Embe in Oljarice. Pomanjkljivo je bila trgovina založena z vini domačih proizvajalcev, buteljčnih vin sploh ni bilo, konkurenčnih vin pa kolikor hočete. Tudi izbira iz Zmajčkovega butika je bila pomanjkljiva. Najslabša pa je bila ponudba delikatesnih izdelkov, tako domačih kot konkurenčnih proizvajalcev. Popolnoma pa je trgovina odpovedala s siri. Le nekaj sira Mariborske mlekarne, ne rešuje časti.

V samopostrežni trgovini na Slovenčevi 25, ki sodi v Grmado, sta ocenjevalca odlično ocenila založenost z izdelki Ete, Embe in Oljarice. Manj pa sta bila zadovoljna z razporeditvijo Etinih izdelkov na police, ker je dajala vtis pomanjkljive založenosti. Kot pomanjkljivo sta ocenila založenost s slaščicami Zmajčkovega butika, s siri obeh mlekar, z mesnimi izdelki, kot slabo pa z izdelki obeh vinarjev. Ponudba mesnih izdelkov konkurence je bila poudarjena, med vini domačih proizvajalcev pa so v trgovini prodajali le Metliško črnino in Cviček. Nobenega buteljčnega vina domačega proizvajalca, konkurenčnih dovolj.

Samopostrežna trgovina na Brdu, ki je v sestavu tozda Dolomiti je dobila odlično oceno samo za založenost z Etinimi izdelki. Lahko rečemo, da ponudbe tovrstnih izdelkov konkurence, v trgovini ni. Ustrezna je bila ponudba sirov obeh mlekar, ki so jim konkurirali siri Hmezada in KK Ptuj. Pomanjkljivo je bila trgovina založena z izdelki Embe, predvsem s Sweet bar ploščicami in Embijem. Sweet bar ploščice so se znašle celo na najnižji polici. Razen Brentarja, Laškega rizlinga in Belokranjca, v trgovini drugih domačih vin ni bilo. Tudi o buteljčnem vinu ni bilo sledu, pa tudi sicer je ponudba tudi konkurenčnih vin v tej trgovini pomanjkljiva. Manjkalo je slaščic iz Zmajčkovega butika, pa še tiste, ki so bile, so bile razporejene v vitrino s sirom. Kot neprimerno pa sta ocenjevalca ocenila ponudbo mesnih izdelkov tako domačih kot tujih proizvajalcev.

Obenem pa sta ocenjevalca navedla tudi razloge za pomanjkljivosti. Menita, da so poslovodje preobremenjeni z administrativnimi in drugimi splošnimi opravili in se zato ne morejo dovolj posvetiti vsakodnevnemu stiku s kupci, nabavi blaga in njegovemu ustreznemu razvrščanju na prodajne police. Ugotovila pa sta tudi, da del odgovornosti za pomanjkljivo založenost nosijo tudi proizvajalci sami v tistih primerih, ko blago oziroma izdelke sami neposredno dostavljajo v prodajalno.

Ugotovitvam obeh ocenjevalcev pravzaprav ni kaj dodati. Nadaljevanje akcije bo šele prav pokazalo, kakšen je resničen odnos do izdelkov naših organizacij in koliko lahko trgovski delavec s svojim odnosom prispeva k večji prodaji. Samo to pa bo premalo, če ne bosta oba, proizvajalec in trgovec, poskrbela za obveščenost potrošnika, za privlačno embalažo, prijetno prodajalno, kulturno in ljubeznivo prodajo.

Eta, Emba in Oljarica se nad trgovci ne morejo pritožiti — le redkokje ni njihovih izdelkov.

M—STP Hrastnik

Andrej Dvoršak

Za člane Kluba Mercator posebni popusti

O M—STP Hrastnik malokdaj pišemo v našem glasilu. Je ena tistih organizacij, ki je sicer močno vpeta v Mercatorjevo družino, a ne izstopa iz povprečja, zato se o njej tudi malo govori. Je pa za svoj kraj izjemno pomembna, saj je v Hrastniku nosilka preskrbe, čeprav ji konkurira vrsta drugih organizacij, od Emone do ABC Pomurka in KZ Zasavje.

Skupno ima 18 poslovnih enot, od tega so štiri samopostrežne trgovine in dva bifeja. Ima še lasten avtopark in grosistično skladišče ter, kar je najpomembnejše, dober kader. Preko 90 odstotkov, od skupno 163 zaposlenih, ima ustrezno kvalifikacijo.

Nekaj težav je le zato, ker 80 odstotkov delavcev predstavljajo ženske, večinoma mlajše, zato je tudi izostankov z dela zaradi porodniških dopustov nekaj več.

Značilno za M—SPT Hrastnik je tudi, da ima kar 13 trgovin, vključno z blagovnico, v Hrastniku. Ima le dve takimenovani socialni trgovini. Tisti v Breznem in Zasavju. Slednje bodo rešili na ta način, da bodo v bližnjem opuščnem skladišču uredili diskontno prodajalno ter istočasno zaprli staro, neustrezno trgovino. Ker je Zasavje le 4 kilometre oddaljeno od Hrastnika, v M—STP računajo tudi na kupce iz občinskega središča.

V tem srednjeročnem načrtu pa imajo predvideno rešitev tudi za trgovino na Breznem. V tej krajevni skupnosti, ki meji na občino Laško, v zadnjem času poteka zelo intenzivna stanovanjska gradnja, zato M—STP načrtuje tu v prihodnjih letih izgradnjo novega sodobnega marketa.

V pogovoru z direktorjem Milanom Babičem smo izvedeli, da v zadnjem času nekoliko pada fizični obseg prodaje. Po nepopolnih podatkih je v lanskem letu padel za približno 10 odstotkov glede na 1987. Manjši promet in upadanje dohodka skušajo v STP nadomestiti z boljšo organizacijo, agresivnejšo podudbo in prodajo blaga, zlasti repromaterialov velikim potrošnikom. Razmah prodaje gospodarskim organizacijam v občini, je bil lani zelo velik. Dogovori, ki so jih že sklenili, pa kažejo, da se bo ta rast nadaljevala tudi v letošnjem letu.

Ker je v Mercatorju kar precej grosističnih skladišč, v pogovoru z direktorjem Babičem nisva mogla preskočiti grosističnega skladišča njegove organizacije, ki je tu in tam ob pobudah za združevanje, posameznikom prvi kamen spotike. Sogovornik je povedal, da je njihovo skladišče specializirano za osnovna živila, v največji meri tista, ki so vezana na občinske blagovne rezerve, dopolnjuje pa še program alkoholnih in brezalkoholnih pijač.

Lani so prodali 650.000 litrov vina, kar je za občino, ki šteje 11.000 duš, izjemen podvig.

Grosistično skladišče z osnovnimi živili pokriva potrebe maloprodajne mreže M—STP, hotela Jelka, planinskih postojank, zasebnih gostincev in nekaterih podjetij v Trbovljah. Ves ostali asortima maloprodaje pa dobivajo iz Mercator — Blagovnega centra, medtem ko mlevske izdelke in kruh dobavlja Merx, ki ima v Hrastniku lastno pekarno in skladišče.

Med problemi, s katerimi se srečuje M—STP je Babič omenil le pomanjkanje lastnega obratnega kapitala. Klub Mercator je bil zato nadvse dobrodošel, prodaja kuponov pa je presenetila celo največje optimiste. Imajo že več kot 800 članov in stalno prihajajo novi. Več kot polovica jih je izven občine. Zaradi velikega zanimanja za Klub Mercator, so organizirali stalno službo, ki dela le za člane Kluba. Kot vse kaže, so prva organizacija v sistemu Mercatorja, ki bo z dodatnimi ugodnostmi spodbujala člane Kluba, da bodo kupone, namesto za gotovinski dvig, raje porabili za nakup v trgovinah M—STP. K temu jih bodo spodbudili z različnimi popusti, ki jih bodo deležni le člani Kluba.

Milan Babič, direktor M—Splošnega trgovskega podjetja Hrastnik: »Klub Mercator je nadvse dobrodošel.«

Nove linije v Spectrumu ...

Andrej Dvoršak

... ena organizacijska, druga proizvodna

Med organizacijami, ki so lani spremenile svojo organiziranost, je tudi Mercator Spectrum, ki se je odločil, da se iz tozda Mercator Tehne prelevi v samostojno delovno organizacijo, ki bo še vedno vključena v sozd Mercator - KIT.

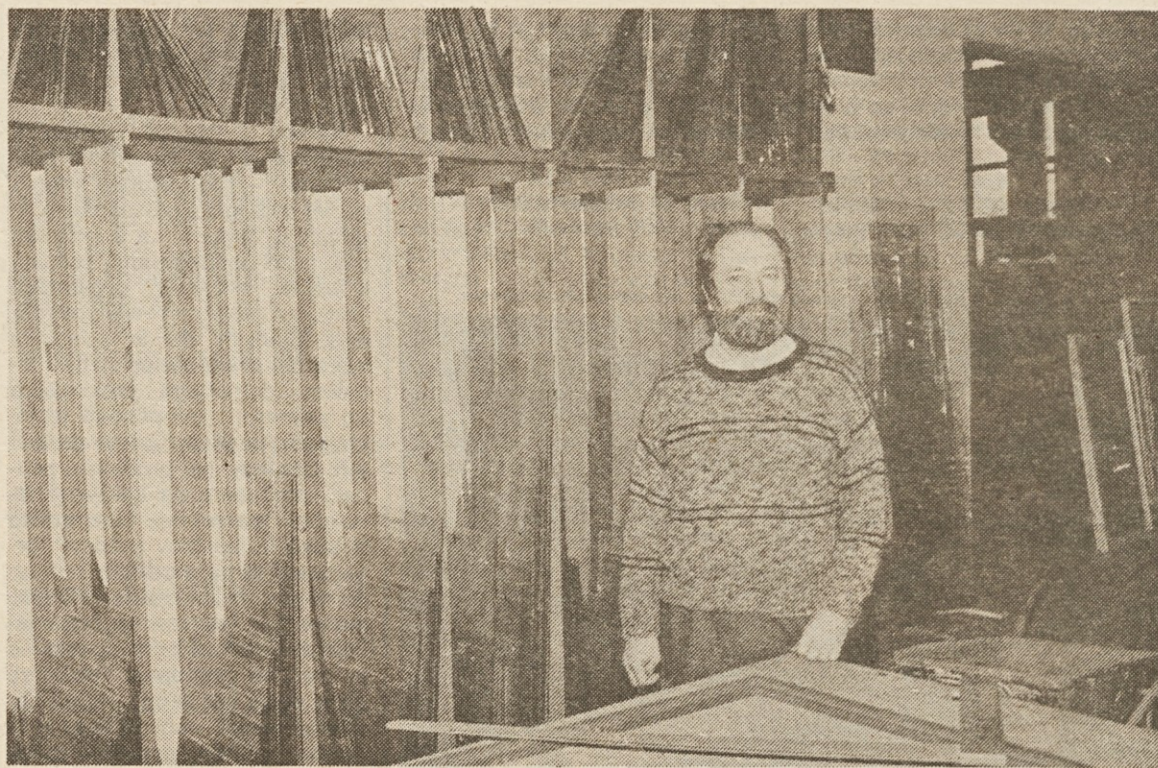
Vse kaže, da je bila Mercator Tehna, ki so jo sestavljali štirje tozdi, odveč prav vsem. Iz njih so namreč nastale tri delovne organizacije, ki menijo, da jim takšna oblika organiziranosti daje večje možnosti za pridobitev dohodka. Na referendumu o preoblikovanju, ki so ga imeli v Spectrumu 7. decembra, je bil le en delavec proti novi organiziranosti.

Ker pa so z referendumom preveč odlašali, se je zadeva zapletla. Sklep o odcepitvi v času našega oibsa še ni bil pravnomočen in ker je zakon o podjetjih začel veljati pred njegovo pravnomočnostjo, se v Spectrumu bojijo, da se bo morda kaj zakompliciralo. V najslabšem primeru bodo morali ponovno pogognati vso samoupravno sestankarsko "mašinerijo", še enkrat prežvečiti že prežvečeno ter ponoviti že izpolnjen referendum.

Mercator Spectrum je, kot kaže, po številnih reorganizacijah končno našel svojo pravo podobo. Kljub precejšnjemu zmanjšanju gradbenih del, so

lansko leto uspešno zaključili. Na njihov dohodek so vplivale tudi izredne podražitve stekla, za katere skrbijo monopolisti. Tako je bil indeks podražitev 30.12.1988 kar 550, torej so se steklarska dela in steklo v enem letu podražili za 450 odstotkov. Za nadaljnjih 50 do 609 odstotkov pa se je steklo zopet podražilo že prve dni po novem letu. Tako stane sedaj kvadratni meter 3 milimetre debelega stekla skupaj z vgradnjo 48.000 dinarjev.

Novi direktor Mercator Spectra **Janez Marinšek**, ki se sedaj šele privaja novemu kolektivu, kljub visokim cenam ni preveč zaskrbljen. Zatrnil nam je, da ima njegovo podjetje tako kadrovske kot prostorske osnove za uspešno delo in dober razvoj. Imajo vse možnosti za dvig ravni in kakovosti svojih storitev ter postanejo še bolj konkurenčni. K temu bo nedvomno pripomogla tudi boljše organizacija dela, ki jo pripravljajo in ki bo omogočila delavcem za boljše delo in manj razbitega stekla - kala, večji zaslužek.

Nova proizvodna linija: manj kala, lažje delo. Novinec med Mercatorjevimi direktorji - Janez Marinšek, direktor Mercator-Spectra.

V Mercator Spectrumu pa pripravljajo tudi novo montirno linijo za izdelavo izolacijskega stekla, ki jim bo omogočila skrajšanje

dobavnih rokov. Čeprav imajo sedaj največ manjših del za individualne naročnike, niso pretirano v skrbeh, kajti vse kaže, da

bodo že v letošnjem letu prevzeli tudi nekaj večjih objektov, ki bodo vplivali na večji dohodek.

M - Investa inženiring ostaja v vrhu

Andrej Dvoršak

Po združitvi dveh tozdov Mercator - Tehne

Skoraj tri leta je trajalo, da sta se združila tozd Inženiring in tozd Investa, ki sta bila do 1. januarja letos v Mercator - Tehni, organizaciji, ki je lani začela razpadati na manjše enovite delovne organizacije.

Težnje po združitvi so bile v Investi in Inženiringu prisotne že dalj časa, saj sta to organizaciji, ki opravljata enako oziroma zelo sorodno dejavnost. Od takrat, ko so prvič spregovorili o združitvi, pa do dejanske združitve, sta se obe organizaciji precej razširili in novo nastala enovita delovna organizacija Mercator - Investa Inženiring ima danes 120 delavcev.

Direktor **Jože Vidmar** in njegov namestnik **Primož Goslar**, sta nam povedala, da so se intenzivne priprave za združitev začele že lani spomladi ker je na domačem trgu začelo zmanjkovati dela. V obeh organizacijah so ugotovili, da bi bili združeni lahko bolj konkurenčni ter imeli več možnosti za pridobivanje novih poslov tako v Jugoslaviji kot v tujini.

Za združitev ni bil zanemarljiv podatek, da je nekdanja Investa odlično obdelala tržišče Istre, Kvarnerja in Slovenije. Inženiring pa je svoje tržišče razširil na Kosovo, v Makedonijo in druge predele Jugoslavije.

Sogovornika Vidmar in Goslar sta poudarila, da ob združitvi niso zaposlili nobenega novega delavca, povečan obseg administracije pa bodo rešili s prazeporeditvami zaposlenih. V Mercator - Investi Inženiringu menijo, da jih je zaenkrat dovolj in da so kadrovske dovolj močni. Zato se bodo posvetili kakovosti in raznovrstnosti znanja obstoječih delavcev, kar pomeni, da bodo spodbujali vse vrste izobraževanja, predvsem učenje tujih jezikov. Zlasti je to znanje pomembno zato, ker si iščejo nova dela v tujini.

Z Avstrijci se dogovarjajo o skupnih projektih izven Avstrije. Avstrijski partnerji so namreč ugotovili, da je naše blago zelo kakovostno, vendar mnogo cenejše kot enakovredno na zahodu, zato lahko skupaj posežemo v konkurenčni boj. Za nas pa je sodelovanje z Avstrijci zanimivo ker s takim sodelovanjem lahko dosežemo višje cene, kot če bi nastopali sami.

V začetku januarja, kmalu po združitvi, je Mercator - Investa Inženiring začela z deli na večjem poslovnem objektu v Budimpešti. Dogovarja se s predstavnikoma ČSSR, ki želijo z njeno pomočjo postaviti verigo hitre prehrane. Ponudbe so poslali tudi v Alžirijo in Egipt, kjer naj bi gradili mlekarne in v Bolgarijo, kjer se poslovni partner zanima za sodobno tehnologijo predelave

sadja. So tudi nosilci dveh projektov agroživilstva v Sovjetski zvezi.

Med pomembnejšimi projekti, ki jih pripravljajo doma, je tržnica na debelo na Rudniku pri Ljubljani, ki bo oskrbovala celotno Slovenijo in Istro. Zanj so že pripravili idejne projekte. Zanimiv je projekt trgovin pri mariborski avtobusni postaji, ki ga je v hudi konkurenci dobila Mercator - Investa Inženiring. V sestavi Trgovskega centra bo tudi trgovina, ki bo nosila značilen znak Mercatorja.

So tudi nosilci posla - gradnje poslovnega centra v Dravogradu. Posamezne lokale v sklopu tega poslovnega centra so ponudili članicam Mercatorja, vendar ni bilo odziva, čeprav so naložbeni pogoji izredno ugodni in bi bila potrebna komaj 33 odstotna lastna udeležba.

V M - Investi so zaradi tega morda malce razočarani, vendar pravijo, da lokalov v Dravogradu ne bo težko prodati.

Delničarstvo a la Mercator

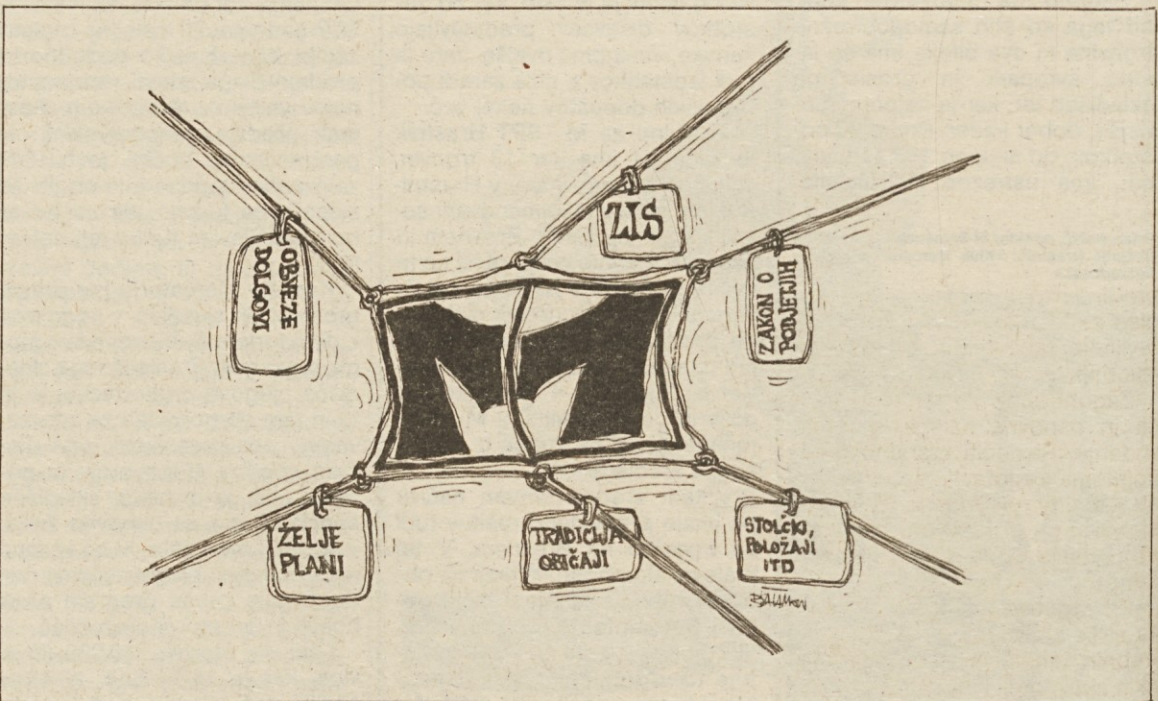
Trgovina, ki jo načrtuje Mercator - Investa Inženiring v Mariboru, bo zagotovo prišla v anale Mercatorja, a ne le v njegove. To je prva trgovina, ki jo gradijo članice sozda na nekakšnem delničarskem principu in ne več z običajnim zruževanjem sredstev. Njihov interes je doseči čimvečji dohodek, ki ga bodo delile med sabo, sorazmerno, z vloženim deležem.

Sredstva za trgovino združuje 12 članic, ki so vse solastnice določenega deleža trgovine in z njim tudi upravljajo, v enakem sorazmerju pa pokrivajo tudi izgubo ali deljlo dobiček. Ker pa ne gre, da bi vseh 12 naenkrat soupravljalo in samoupravljalo v trgovini, so določili nosilca, ki bo

skrbel za kadrovanje in vse druge operative zadeve v zvezi s poslovanjem trgovine, ki bo tudi samostojna obračunska enota. Nosilec dela bo M - Potrošnik Lenart.

Sama investicija ne bo imela bremen in zato tudi izgube ne bi smelo biti.

Med organizacijami, ki imajo deleže, zasledimo tako trgovske kot proizvodne, maloprodajo in grosiste. Slednji bodo imeli prednost pri dobavi blaga, vendar le, če bodo konkurenčni ostalim, kajti glavni cilj trgovine je pridobivanje dobička, ki se bo potem delil med članice. Kot enakovredno vlogo dobičku pa je treba postaviti tudi prodajo izdelkov sozdrovih organizacij na mariborskem območju.

Kakovost in standardizacija hrane

Ivan Kovač

Zagotavljanje kakovosti v živilski predelavi

Decembra lani je bil v Ljubljani seminar na temo kakovosti in standardizaciji hrane. Avtor predavanja Ivan Kovač, dipl.ing., vodja kontrolnega sektorja v HP Kolinska, nam je ljubeznivo dovolil objavo svojega predavanja. Za objavo pa smo se odločili, ker menimo, da je tema zanimiva več kot za tri udeležence Mercatorjevih živilsko – predelovalnih organizacij.

Pri zagotavljanju kakovosti v živilskih obratih moramo upoštevati določene posebnosti, ki jih ima tovrstna proizvodnja.

Modeli in vzorci, ki nam jih nudi strokovna literatura in jih spoznavamo na raznih seminarjih o kakovosti, so običajno prikrojeni drugim industrijskim vejam. Zelo izdelan sistem zagotavljanja kakovosti so razvile strojna, strojnopredelovalna, avtomobilska, tekstilna, elektro industrija in druge, ki s svojimi izdelanimi postopki in s pomočjo statističnih metod ustvarjajo visoko stopnjo zagotavljanja kakovosti. K temu prispevajo tudi izpopolnjeni stroji in racionalno postavljena organizacija dela.

Živilska industrija se od ostale razlikuje v več ozirih. Če naštejemo nekatere:

1. Osnovne surovine, ki jih uporablja v svoji proizvodnji, se bolj ali manj razlikujejo po svoji provinenci in letinah.

2. Veliko živilsko predelovalnih obratov dela sezonsko (predelava sadja, zelenjave itd).

3. Poleg senzorične in fizikalno kemijske kakovosti je enako pomembna tudi higienska ustreznost produkta.

4. Tolerančne meje posameznih kakovostnih elementov so sorazmerno široke (glej pravilnik o kakovosti).

5. Živilski proizvodi tekom časa bolj ali manj izgubljajo kakovost. Zato je zelo pomemben način pakiranja in skladiščenja in to je hkrati tudi zelo važen element kakovosti.

Pri kontroli kakovosti pa gre za planiran sistematičen nadzor nad proizvodnjo izdelkov oziroma za njeno korektivno poseganje v proizvodnjo z namenom, da bi v okviru danih norm izdelali kakovosten izdelek.

Če sodijo naloge zagotavljanja kakovosti na raven vodenja sistema, pa je kontrola kakovosti njen subsistem in sodi v sam proizvodni proces.

Namen zagotavljanja kakovosti

Cilj zagotavljanja kakovosti ni le kakovostno izdelan proizvod, temveč s tem v zvezi zagotovljeno sistematično strokovno delo na vseh področjih proizvodnega procesa. Kakovost izdelka naj ne bi bila prepuščena naključju, temveč naj bi bila odraz dobrega planiranja, optimalne tehnologije, nabave kakovostnih surovin, brezhibne proizvodnje, učinkovite kontrole kakovosti in uspešnega trženja.

Za zagotavljanje kakovosti mora vsaka služba, ki je vpeta v izpolnjevanje proizvodnih nalog za nek izdelek, imeti svoj program, kako bo svoj del naloge opravila najbolj strokovno in po določenem načrtu. Vse te zahteve glede kakovosti dela posameznih služb, naj bi bile podrobno definirane v programu ali v pravilniku o zagotavljanju kakovosti.

tem prizadevanjem ni dovolj. Izvajanje teh aktivnosti se mora začeti pri vrhu, od koder naj bi prihajale tudi pobude za izboljšanje sistema zagotavljanja kakovosti. Le tako je lahko pričakovati izboljšanje kakovosti dela in izdelkov.

Službe in delavci, ki izvajajo funkcijo zagotavljanja kakovosti, bi morali imeti dovolj pooblastil in suverenosti za odločanje pri ugotavljanju problemov kakovosti, za predlaganje rešitev izvajanja in preverjanja njihovih izvedb.

Poleg že navedenih pogojev za uspešno uveljavljanje kakovosti izdelka oziroma dela, je še nekaj pomembnih pogojev, ki morajo biti izpolnjeni, da bi dosegli ta cilj:

– določitev odgovornosti;

Če je organizacija dela hierarhično urejena, je temu primerno potrebno razmejiti tudi odgovornost. Natančno naj bo določeno, kdo je odgovoren za odločitve in kdo za izvajanje ustreznih akcij. Izogibati se je treba improviziranemu dogovarjanju in iskanju kompromisov. Ti vodijo do izogibanja odgovornosti.

– za učinkovito ukrepanje morajo biti podani kriteriji za odločanje;

– podana mora biti pravilna informacija;

– izdelana mora biti učinkovita in smiselna shema poteka informacij v horizontalni in vertikalni smeri;

– zahteva kakovosti mora biti natančno definirana;

– vsak delavec mora biti podrobno seznanjen z zahtevami kakovosti za njegovo delovno

področje. Vedeti mora tudi, kaj storiti, da bo slabo delo preprečil;

– natančno mora poznati posledice svojega slabega dela;

– vsak delavec mora tudi vedeti kaj narediti, če slabega dela ne more odpraviti;

– vsak delavec mora jasno vedeti, kaj od njega pričakujemo, le tako čuti odgovornost za svoje delo;

– vsa navodila za delo naj bodo jasna in razumljivo napisana;

– zagotoviti in skrbeti je treba za dobro vzdušje med delavci, posebej kočljivi so odnosi med kontrolnimi in proizvodnimi delavci. Opozorilo kontrolorja kakovosti naj ne naleti pri delavcih na nejevoljo, temveč naj se sprejme kot pomoč pri ustvarjanju kvalitetnega dela;

– delavci kontrole kakovosti si morajo prizadevati, da so njihovo delo in opombe sprejete v proizvodnji brez odpora, prijeteljsko, pri tem pa seveda ne smejo odstopati od svoje strokovnosti in doslednosti;

– kvaliteto dela je potrebno vezati na nagrajevanje, za dobro kakovost, naj bo delavec nagradjen;

– izvajati je potrebno izobraževalne programe o kakovosti na vseh ravneh;

– za nabavo surovin je potrebno izdelati program kakovostne pridelave pri kooperan-

tih in izvajati je treba tudi občasnno kontrolo. Pri nabavi ostalih surovin pa mora nabavna služba točno vedeti, kdaj lahko kupuje surovine izven kakovostnih norm, upoštevajoč stroške in možnosti dodelave v lastnem obratu. Za to mora imeti nabavna služba pisna navodila;

– strojno vzdrževalna služba proizvodnih naprav mora imeti izdelan načrt kritičnih točk ter prednostni red intervencij;

– ob upoštevanju dobavnih rokov, naj bo predvidenega dovolj časa za ugotavljanje analitskih vrednosti (7 dni) in ostale proceduralne postopke (v slučaju izvoza);

– pri proizvodnji za izvoz se moramo zavedati splošnega nezaupanja inozemskih kupcev do naše kakovosti. Iz lastnih izkušenj trdim, da je povezava službe kontrole kakovosti z ustrežno službo kupca zaželeno. Osebnih stiki prispevajo k medsebojnemu zaupanju. To je nekaj pogojev, ki jih je treba uresničiti pri razvijanju in vzdrževanju kakovosti.

Kakšno bo zagotavljanje kakovosti in kakšna bo služba kontrole kakovosti v nekem podjetju, je odvisno od razmer, v katerih deluje. Podjetje, ki se bori za svoj obstoj v ostrih konkurenčnih pogojih, se praviloma najbolj zaveda kakovosti kot učinkovitega orožja.

Ker pa so razmere v jugoslovanskem gospodarskem prostoru v splošnem neugodne za razvijanje pozitivne miselnosti glede zagotavljanja kakovosti, ostaja slej ko prej prepuščeno preudarnosti vodstev posameznih delovnih organizacij, v kakšni meri ta spodbujajo in razvijajo aktivnosti za boljšo kakovost.

Kakovost je ekonomska kategorija. Pri ugotavljanju dohodka ima kakovost pozitiven znak.

Trenutne neurejene in inflacijske razmere pa brišejo jasno sliko koristi, ki jo prinaša kakovost. Številni čisto drugi dejavniki krojijo uspešnost oziroma neuspešnost podjetij. Zato ostaja kakovost bolj ali manj pastorek danih razmer.

Te zadnje ugotovitve pa ne smejo biti povod za malodušje. Dovolj je motivov, ki nas silijo k razmišljanju in prizadevanju za boljšo kakovost, še najbolj pa obetavne pozitivne gospodarske spremembe, ki si jih ne moremo zamisliti brez radikalnega uveljavljanja kakovosti.

6. Analitski postopki ugotavljanja kakovosti trajajo časovno precej dolgo n.pr. v mikrobiologiji 7 dni.

Vse te različnosti in posebnosti živilske proizvodnje so vzrok, da le v zelo prikrojeni obliki lahko prevzemamo v svojo prakso zagotavljanje kakovosti, sicer v drugih industrijah preizkušenih in uspešnih sistemov.

Zakonski predpisi, standardi, pravilniki in inšpekcijski nadzor niso zadostna podlaga za zagotavljanje kakovosti v živilski proizvodnji.

Zagotavljanje kakovosti je trajna in osnovna naloga sistema vodenja. Razločiti moramo med pojmom **zagotavljanje kakovosti (Quality Assurance, Qualitätssicherung)**, in **kontrola kakovosti (Quality Control, Qualitätlenkung)**.

Pri zagotavljanju kakovosti gre za širše aktivnosti – za zbir potrebnih tehničnih in organizacijskih aktivnosti, ki so potrebne za doseganje kakovosti izdelka.

S tem postane vsaka služba soodgovorna in tvorna pri ustvarjanju kakovosti v proizvodnem procesu.

V naši lastni praksi smo skušali uvesti tak program zagotavljanja kakovosti s pravilnikom – internim aktom v delovni organizaciji. V njem smo določili naloge in razmejitve dolžnosti posameznih služb pri zagotavljanju kakovosti.

Pri sprejemanju pravilnika pa se je zataknilo. Kup pomislekov, bojzani in neodločnosti je preprečilo, da bi ga sprejeli. Pomankljiv posluš za zagotavljanje kakovosti, delno pa tudi bojazen pred odgovornostjo, ki jo ta dokument utrjuje, sta bili dve veliki zaviralni dejstvi.

To seveda tudi otežuje delo službe kontrole kakovosti in ji zmanjšuje učinkovitost poseganja v proizvodni tok.

Organiziranje sistema zagotovitve kakovosti je naloga vodstva podjetja. Načelna podpora k

Trgopromet se posodablja

Andrej Dvoršak

V Štalcarjih odprta nova trgovina

Po dolgem času, v drugi polovici decembra, je M-Rožnikov tozdr Trgopromet spet odprl novo trgovino v Štalcarjih blizu Kočevske Reke.

Direktor tozda Ivan Glad nam je povedal, da gre za novo Marlesovo zgradbo, v kateri je samopostrežna trgovina z bifujem ter potrebna skladišča. Skupno ima nov objekt dvestovainpetdeset kvadratnih metrov uporabnih površin.

Objekt je zamenjal staro trgovino, ki je bila v zasebni stari hiši. Stara, klasična prodajalna je z leti postala premajhna in nefunkcionalna. Štalcarji se širijo, zato v Trgoprometu pričakujejo tudi povečan promet v novi trgovini.

Prav tako menijo, da bo večjemu prometu trgovine v Štalcarjih prispevala tudi posodobitev ceste Kočevje – Delnice.

Trgovina v Štalcarjih je prva samopostrežna trgovina v občini, ki je izven mestnega dela Kočevja. Za Trgopromet je trgovina velika pridobitev, ki jih je opogumila, da že načrtujejo novo samopostrežno trgovino v Stari cerkvi. Tudi ta bo montažnega tipa, odprta bo v drugi polovici tega leta. Pri tej investiciji bosta sodelovala še PTT, TOZD Koče-

vje in M-Kmetijsko gospodarstvo, TOZD Mesarija tako, da bo objekt večnamenski.

Ob teh dveh večjih investicijah pa v Trgoprometu obnavljajo in prenavljajo številne manjše lokale, obnavljajo pa tudi vozni park za potrebe grosističnega skladišča.

Direktor Glad je razložil, da se odločajo za majhne investicijske korake, kajti tudi v Kočevju fizični obseg prodaje nekoliko pada. Kljub temu pa so poslovno leto zaključili pozitivno in če ne bo večjih pretresov, se ni bati, da bi Trgopromet zabredel v rdeče številke.

Mercator — Farma Stična

Andrej Dvoršak

Lumbrikultura prinaša dohodek

Pred sedmimi ali osmimi leti so se pojavile prve ideje, da bi ekološko problematiko slovenskih prašičjih farm reševali tudi s pomočjo kalifornijskih deževnikov. Italijani so ponudili tehnologijo dvomisljive vrednosti, a s svojo zamisljivo niso prodrli. K nam je prodrla le majhna rdeča glista, ki je bila leto ali dve najbolj iskano blago na našem tržišču in s katero so posamezniki čudovito zaslužili.

Ko je bila manjja lumbrikultura že skoraj mimo, so se v Mercatorjevi farmi Stična odločili, da kupijo 50 legal te "čudežne rdeče gliste", ki iz gnoja in slame dela odlično naravno gnojilo in s tem denar. Po treh letih so v farmi Stična razvili učinkovito predelavo gnoja v humus, "iznašili" pa so tudi ustrezno tehnologijo predelave prašičjih odpadkov s pomočjo kalifornijskega deževnika, ravno tisto, za kar so Italijani nekoč zahtevali ogromno denarja.

Direktor Mercator farme Stična, **Alojz Plantarič**, nam je povedal, da so uspeli humus, ki ga proizvajajo deževniki, posredovati na slovenski trg preko ljubljanske Semenarne ter AgroKopa, kjer prodajajo plastične vrečke s po petimi litri gnojila. Interes pri kupcih je izredno velik in v Farmi Stična načrtujejo izgradnjo proizvodne dvorane, v kateri bo možnost za strojno proizvodnjo. Proizvodna dvorana sodi v sklop sistema predčiščenja in čiščenja odpadkov s prašičje farme. Sem sodi še nova laguna in več drugih objektov, s katerimi bodo skušali rešiti ekološko problematiko.

Ekološka problematika je stalnica pri njihovi proizvodnji. Zaenkrat so uspešni pri čiščenju gnojevke v lagunah, kjer jo očistijo do 90 odstotkov, nakar jo centralna komunalna naprava v Ivančni Gorici očisti do 98 odstotkov. Verjetno je to najbolj učinkovito čiščenje in razreševanje ekološke problematike prašičje farme v republiki.

Farma se je lani srečevala, razen z ekološkimi, še z drugimi težavami. Največjo jim je prizadela prašičja tuberkuloza. Zaradi nje so marali osnovno čredo plemenskih svinj zmanjšati za tretjino — v zakol so dali 326 živali, katerih meso je odkupila Mesna industrija Zalog komaj za desetinno tržne vrednosti. Meso so v Zalogu predelali v konzerve.

Bolezen je označena kot posebno nevarna kužna bolezen, ki jo je potrebno zatirati. Vendar je našo farmo tokrat pustila na cedilu Republiška veterinarska uprava, ki ni izdala pismene odločbe, da morajo obolele živali zaklati. Te živali tudi niso bile zavarovane, kajti riziko izjemno nevarnih kužnih bolezni, ki jih je treba zatirati, je v zavarovalni polici izključen. Farma tako ni dobila denarja ne iz sklada za zatiranje kužnih bolezni, ne od zavarovalnice. Škoda je bila tolikšna kot znašajo letošnji bruto osebni dohodki delovne organizacije.

Izpad proizvodnje so ublažili tako, da so dvignili povprečno težo bekonov na 107 kilogramov. To so dosegli s pomočjo križanja z durakom. Po teži bekonov so sedaj na prvem mestu med slovenskimi farmami, medtem ko se pri drugih pokazateljih počasi vračajo na višja mesta, tista, ki so jih imeli pred rekonstrukcijo farme.

Na vprašanje, kakšne so usmeritve Mercator — Farme Stična, je direktor Plantarič odgovoril, da nameravajo govedorejsko proizvodnjo, ki jo tudi imajo, počasi opustiti, pašnike pa spremeniti v 280 hektarov njiv za pridelavo koruze, ki naj bi je letno pridelali okoli 700 ton. Še naprej mislijo razreševati ekološko problematiko, skušali pa se bodo

tesneje povezati z M — Blagovnim centrom, preko katerega želijo tržišče oskrbovati s svojim gnojilom **BIOPOST**, ki ga imajo iz meseca v mesec več. Povedal je tudi, da za liter Bioposta iztržijo toliko, kot plačajo za kilogram močnih krmil in da se izdatki zanj ne ter dohodki od bioposta že sedaj nekako izravnajo, medtem ko načrtujejo v prihodnje še ugodnejše razmerje v korist gnojila.

Nič več v Mlekarnah

Farma bekonov v Stični je bila še do nedavnega organizirana kot tozd ljubljanskih mlekarn. Ko so se v ljubljanskih mlekarnah odločili

za reorganizacijo, so ugotovili, da farma v Stični zaradi specifične proizvodnje in oddaljenosti, nekako ne sodi v sestav novih mlekarn. S tem so se strinjali tudi delavci na sami farmi. Zaupali so v lastne sposobnosti in menili, da si bodo lahko svojo pot utrli tudi sami, brez tuje pomoči. Tako so se organizirali kot enovita delovna organizacija Mercator — Farma Stična, ki pa je ostala trdno vpeta v poslovni sistem Mercatorja. Sozd jim nudi veliko možnosti pri skupni nabavi surovin, pomeni jim socialno varnost in še marsikaj. Kot se je slikovito izrazil direktor Plantarič, je nekakšna streha, ki bi jih lahko učinkovito zaščitila, če bi prišlo do slabega vremena. Povedal je še, da so se učinkovito organizirali, uvedli so računalniško podprt informacijski sistem, zaradi nove organiziranosti pa ni bilo potrebno zaposliti nobenega novega delavca.

»V tem gnoju je denar, ki ga delajo rdeči deževniki.« je dejal Alojz Plantarič, direktor stiške firme.

V Jurčku dobite vse

Andrej Dvoršak

Zadovoljen kupec je najboljša reklama

Jurček — nova delikatesna trgovina tozda Grmada v atriju poslovnega centra Mercator, je bila odprta pred dobrim mesecem — za Božič. Kljub temu pa si je že ustvarila krog stalnih strank, ki vanjo prihajajo po raznovrstne dobrote, takšne, kakršne le redko zaidejo v

Pomanjkljivost, da je očem skrita, delikatesa Jurček rešuje na ta način, da o sebi širi dober glas preko kupcev. Osebe Jurčka, ki ga vodi poslovodkinja **Marija Rus**, je sprejelo načelo, da je dobro postrežena stranka najboljša reklama za trgovino. V Jurčku vsako stranko ob prihodu pozdravijo, pa tudi "hvala" ne pozabijo reči, ko opravi nakup. A to je le del skrbi za potrošnika. Drugi del je opazen le posredno, saj ga delavci delikatese opravijo takrat, ko v trgovini ni kupcev.

Vsako jutro, preden odpro trgovino, natančno pregledajo vse izdelke v vitrinah in skrbno pazijo, da kateremu ne bi potekel rok trajnosti. Prav tako dopolnijo prodajne police ter vitrine z novimi izdelki in ko trgovino odprejo, že čakajo na stranke za pultom. Klasičen način prodaje je v delikatesi pomemben tudi zato, da trgovci kupcu svetujejo in mu priporočajo nove izdelke, ki jih še ne pozna.

Poslovodkinja Marija Rus, ki je prej delala v Mercatorjevi samo-

»Pri nas imamo vse, predvsem pa delamo z ljubeznijo.« pravi poslovodkinja Jurčka, Marija Rus (skrajno desno).

Kdaj je nivelacija cen upravičena?

Franc Koščak

Splošnega recepta ni

V praksi se nam večkrat postavlja vprašanje o primernosti in utemeljenosti nivelacije cen ob večjih podražitvah, predvsem blaga večje vrednosti. Dileme se nam postavljajo v tem smislu, ali je bolje blago prodati hitreje po stari ceni, ali pa opraviti nivelacijo cen, kar v prodaji lahko povzroči tudi določen zastoj.

Po obstoječi zakonodaji moramo revalorizirati vsa družbena sredstva v skladu z inflacijo. Na ta način ohranjamo njihovo real-

no vrednost, načelno pa določbe veljajo tudi za obstoječe zaloge. Pri dražjem blagu trajnejše vrednosti se nam lahko postavlja di-

poštrežni trgovini v Črnučah, je povedala, da je kolektiv zbran z vseh vetrov. Vsi zaposleni so kvalificirani prodajalci, načrtujejo pa, da bodo zaposlili še kakšno kuharico, ki bo strankam lahko še bolj svetovala. Ko je kadrovska komisija Grmade izbirala delavce za delikateso Jurček, je izbrala le najboljše in najbolj prijazne ...

Na vprašanje, kaj vse ponujajo kupcu, se je poslovodkinja Rusova le zasmejala in dejala, da bo manj naštevanja, če pove česa nimajo. Tega dne niso imeli poprovega sira, po katerem je sicer veliko povpraševanje in neke vrste grosupeljskega kruha, ki ga je žutraj zmanjkalo. Zagotovo je to trgovina, ki ima v Ljubljani daleč največji izbor poltrajnih in

trajnih mesnih izdelkov vseh slovenskih proizvajalcev, pa tudi sirov, katerih seznam obsega nekaj deset imen. Med njimi je tudi kozji sir, ki pa ga kljub visoki ceni (40.000 din za kg) hitro razprodajo.

Jurček ponuja tudi širok izbor vrhunskih vin, med katerimi je za ljubitelje posebej zanimiva redkost — ledeno vino. Za tridecletno buteljko je potrebno odšteti 280.000 dinarjev.

Potrošniki najbolj povprašujejo po kruhu in pecivu ter po različnih vrstah solat, ki jih pripravljajo v specializirani kuhinji tozda Savica v Črnučah. V Jurčku skrbno pazijo, da naročajo vsak dan novo, svežo solato, tedensko pa jih prodajo okoli 15 kilogramov. Za začetek to ni slabo!

ma blaga ipd. Vse te okoliščine je treba upoštevati in se odločiti o vsakem primeru posebej.

Naj primer razložimo:

Če se izdelek podraži za 20 %, sme izdelek pri 15 odstotni mesečni inflaciji ostati v zalogi 40 dni. Oceniti torej moramo, ali bomo izdelek po novi ceni prodali v 40 dneh — v tem primeru je nivelacija upravičena, ali pa bomo zadržali staro ceno in izdelek prodali takoj.

Le na podlagi celovite ocene za ravnanje v posameznem primeru, se odločimo za nivelacijo cen.

lema o smotrnosti opravljanja oziroma izvedbe nivelacije cen, če s tem povzročimo zastoj v prodaji. Splošnega pravila in merila, na podlagi katerega bi se lahko odločili "za" ali "proti", ni.

Računski sicer lahko ugotovimo, koliko dni lahko blago zaradi podražitve in obresti na zaloge, še leži v zalogah. Odločitev o umestnosti nivelacije cen pa moramo sprejeti šele, ko upoštevamo tudi druge okoliščine, kot so: tržno povpraševanje, celovitost ponudbe, ravnanje konkurence, sezonsko naravo izdelka oziro-

Varčen in varen traktor za danes in jutri

Miha Žmavc

Za sodoben traktor bo treba tudi več znati

Konstrukcija novejših tako imenovanih sistemskih traktorjev se je, nasproti standardnim oblikam, v zadnjih nekaj letih znatno spremenila.

Razvojne značilnosti sodobnih traktorjev so:

- upoštevajo sodobne znanstveno tehnične dosežke;
- večja storilnost in ekonomičnost pri delu;
- večja varnost in zanesljivost pri delu zaradi konstrukcijskih pristopov;

- vsestranska uporabost (univerzalnost);
- humanizacija z udobno opremo;
- vgrajena avtomatika z elektronskim uravnalnim sistemom;
- pocenitev vzdrževanja in servisiranja;
- manjše tlačenje zemlje z

večjo naležno površino s traktorskim agregatom.

Najvažnejše značilnosti sistemskih traktorjev so:

- imajo vgrajene sodobne diesel motorje z direktnim brizgom goriva z visokotlačno črpalno (250–700 barov) s turbinskim polnilnikom zraka, večje moči — 25–80 kW, število valjev: 3, 4, 5, 6, z vrtilno hitrostjo (1800–2800 v min), racionalna

poraba goriva s programiranim brizgom goriva;

- pogon na vsa štiri kolesa, pnevmatika z večjo prostornino in nizkim tlakom od 0,5 do 1,2 bara, posebna oblika tako imenovanih Terra koles, 0,3 bara;
- teža traktorjev je razporejena: 40 % teže spredaj, 60 % teže na zadnja kolesa, kar je pomembno za dobro vleko, stabilnost in varnost pri delu na strmini;

— možnost pripenjanja priključnih strojev spredaj in zadaj na tritočkovno drogovje z avtomatskim pripenjanjem;

— vgrajena regulacijska avtomatska hidravlika z elektronsko uravnavo z dvižno močjo od 20 do 70kN, pritiska 120–250 barov, zmogljivostjo črpalke od 24 do 35 l/min;

— vgrajena priključna gred spredaj in zadaj s standardizirano vrtilno hitrostjo 540 in 1000 vrtljajev v minuti;

— vgrajena dvostopenjska trežna ali pa turbinsko sklopka, ki služi za ločeno odvajanje pogonskih koles in pogona priključne gredi;

— sinhroniziran menjalnik s 16–24 prestavami z vgrajenimi reduktorji za izbiro hitrosti od 0,5 do 40 km/h, možnost vkapljanja pri največji obremenitvi;

— vgrajen dvodiferencialni pogon z avtomatskim vkapljanjem diferenciala, in diferencialne zapore;

— vgrajen hidravlični servo krmilni mehanizem, ki olajša upravljanje s traktorji; (ZA) — vgrajen varni zavorni mehanizem z večjim zavornim učinkom na vseh pogonskih kolesih;

— več hidravličnih in električnih priključkov za razne namene;

— udobna kabina, ki omogoča vsestranski pregled varnost in upravljanje s stroji. Traktor mora biti opremljen z varno kabino, ki mora ustrezati varnostnim zahtevam: pri prevračanju preprečiti poškodbe voznika in preprečiti kotaljenje traktorja. Kar zadeva zdravstveno zaščito, mora kabina zagotavljati odlično počutje, zato ima vgrajene klimatske naprave.

— Omogočiti mora neovirano vstopanje in izstopanje in končno, vse mora biti izolirano proti vibracijam in zunanemu hrupu, ki v notranjosti kabine ne sme presežati 80 db.

Posebej vzmeten sedež mora preprečiti prenašanje vibracij in sunkov na voznikovo telo. Njegova lega se da uravnava glede na voznikovo velikost in težo, kar omogoča dobro vedenje in upravljanje s priključnimi stroji.

Udobna kabina z opremo daje dobro počutje in zagotavlja kakovost, za kar pa so pomembni inštrumenti, kot so traktometer, elektronski informativni sistem (traktorski computer), elektronska hidravlika, ergonomsko razporejene komandne ročice, inštrumenti in sedež. Voznikova kabina postane "komandni center" za traktor s priključnimi stroji;

Današnji traktorji in priključni stroji so izdelki na visoki strojno tehnični ravni z vgrajeno avtomatiko, elektroniko in informatiko.

Iz navedenega opisa je razvidno, da postaja traktor vse bolj zapleten pogonski agregat, namenjen različnim področjem kmetijstva in drugim dejavnostim. Poleg standardnih in sistemskih traktorjev so v razvoju in uporabi tako imenovani trac-- sistemi, ki jih razvijata tovarni Daimler Benz in Deutz--Fahr pod imenoma MB--trac in In--trac, pri katerih je poseben razvojni koncept.

Takšna je razvojna usmeritev pomembnih proizvajalcev traktorjev v svetu, zato se bomo kmalu srečali z navedenimi pogonskimi stroji tudi pri nas. Prav je, da so uporabniki strojev seznanjeni s konstrukcijskimi, delovnimi in funkcionalnimi lastnostmi, kar je pogoj za varnost pri delu, racionalno porabo goriva in uspešen delovni učinek.

V M—ZKZ Mozirje sodijo tudi obrtniki

Andrej Dvoršak

Za obrtnike želijo narediti več ...

Mercator—ZKZ Mozirje je pomembna povezovalka kmetov pa tudi obrtnikov. Pred dvanajstimi leti je bila na pobudo obrtnikov lesne stroke ustanovljena delovna enota Obrtna kooperacija, v katero je danes vključenih okoli 180 kooperantov, posluje pa z 200 dobavitelji in nad 400 kupci.

Obrtna kooperacija se je razvijala razmeroma počasi, kajti predstavljala je le dopolnilno osnovno dejavnost M—ZKZ Mozirje. Vključena je v tozda Trgovina in gostinstvo. Obseg njenega poslovanja in pomen v zadrugi pa je možno izraziti tudi skozi celotni prihodek. Tako Obrtna

kooperacija ustvarja 10 odstotkov celotnega prihodka zadruga in 30 odstotkov celotnega prihodka tozda.

Ko smo se z vodjem DE Obrtna Kooperacija Bogdanom Fürstom, vodjo tozda Trgovina in gostinstvo Ivanom Čoparjem in

direktorjem zadruga Alojzem Plaznikom pogovarjali o sedanjem trenutku in bodočem razvoju kooperacije, so sogovorniki poudarili, da z doseženim nikakor niso zadovoljni. Dejali so, da zadruga svojim kooperantom zaenkrat nudi le ime, zaradi katerega mnogi lažje pridejo do posla. Pomagajo jim z denarnimi sredstvi pri nabavi repromateriala, pre malo pa so naredili na komercialnem področju. Cilj zadruga je, da bi se sodelovanje med zadrugo in obrtniki—kooperanti dvignilo

na višjo raven. Tako naj bi zadruga prevzela nabavo materiala in prodajo ter našla ustreznih posele za kooperante. To je dolgoročni cilj, ki ga še dolgo najbrž ne bodo dosegli. Med kratkoročnimi cilji pa je reorganizacija delovne enote. Uvesti nameravajo računalniški sistem, sočasno z njim pa tudi nov pravilnik o poslovanju in nove pogodbe s kooperanti.

Širši javnosti je najbolj znana serija izdelkov pod firmo Edigs, od barvic Romi do korekturnih lakov. Edigs, skupino obrtnikov, ki se je izločila iz M—ZKZ, je nadomestila druga skupina, ki posluje pod imenom Kemis. Ta je specializirana za razna lepila, ki so po svoji kakovosti prekosila celo najbolj znane tovrstne tuje proizvode. Pa ni le Kemis med paradnimi konji Obrtna kooperacije. Tu je še ključavničar Emil Češnovar iz Luč, ki na Njivicah na Krvavcu, skupaj s tujo firmo postavlja novo dvosedežnico. Pred tem je že sodeloval pri podobnem poslu na Kopaoniku, njegove sedeže za smučarske sedežnice pa srečamo celo na Japonskem.

Zelo uspešni so tudi proizvajalci transportnih trakov, med njimi Voljo Klemenšek iz Solčave. Poleg njih pa je tu še cela vrsta obrtnikov, ki delajo drobne izdelke od suspensorjev do vijakov in tekstilne galanterije.

Med zanimivejšimi kooperanti je tudi Edvard Lopan. Preden je postal obrtnik, je bil komercialist. Ukvarjal se je s prodajo hlevske opreme, zato tudi odločitev za obrt, zanj ni bila pretežka. Dobro je poznal tržišče in vedel je, česa primanjkuje. Kot kooperant nekdanjega tozda Inženiring je opremil več farm. Med drugim je s hlevsko opremo sodeloval pri gradnji farme Irmovo v Novem Sadu.

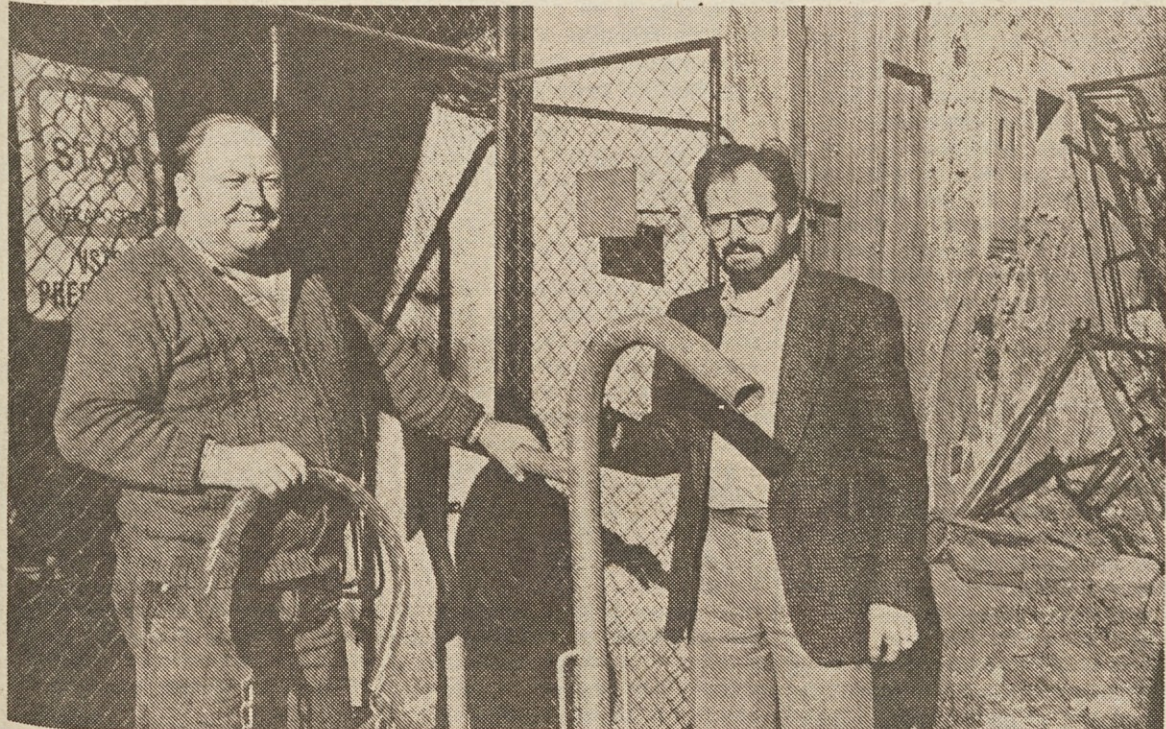
Zadnja štiri leta pa je vse manj novih investicij, zato se je odločil, da program za farme dopolni z novim. Odločil se je za izdelavo rastlinjaka po sistemu DAT. To je rastlinjak tunelskega tipa, sestavljen iz pocinkanih jeklenih cevi v obliki prečnih lokov, ki so po dolžini tunela medsebojno povezani z vzdolžnimi razporami, prekrit pa je s posebno polietilensko folijo, ki je odporna proti ultravioletnim žarkom.

Takšni rastlinjaki so zelo razširjeni v tujini, pri nas pa smo jih morali uvažati. Ko je Lopan pripravil prvo serijo, ki je bila nekoliko cenejša od uvoženih, jo je brez težav prodal. Prodaja se je sedaj ustavila in mojster čaka na pomlad, na nova naročila in boljše čase ...

V Lopanovi delavnici ostaja vse več hlevske opreme. Ne gre več v promet. Živine je vse manj, polj je vse manj, hrane je vse manj...

Obrtnik-kooperant Edvard Lopan in vodja delovne enote Kooperacija, Bogdan Fürst.

Kadri in izobraževanje

Za našo zadrugo je prav tako, kot zelo raznolika dejavnost, značilna tudi zelo raznolika poklicna sestava njenih delavcev, žagarjev, mizarjev, trgovcev, vozniakov, tu so še dela v kmetijski službi ter dokaj raznolika dela in opravila v okviru skupnih služb. Zaradi izredno različnih zahtevnosti pri usklajevanju nekaterih elementov, kot npr. oblikovanje najustreznejših osnov in meril za vrednotenje različnih del, ki včasih nimajo veliko skupnih značilnosti.

Ce si ogledamo kvalifikacijsko sestavo zaposlenih in ob tem upoštevamo dejansko doseženo izobrazbo delavcev, lahko ugotovimo, da je slika precej ugodna, saj ima več kot polovica zaposlenih doseženo vsaj IV. stopnjo izobrazbe (kvalifikacijo). Približno 20 odstotkov zaposlenih ima srednjo strokovno izobrazbo, pet odstotkov je delavcev z višjo oziroma visoko izobrazbo, preostali delavci pa so brez posebne strokovne izobrazbe (nekvalificirani delavci).

Glede gibanja števila zaposlenih v zadruzi, za primerjavo smo vzeli obdobje zadnjih deset let, pa ugotavljamo, da je bilo to število ves čas konstantno, brez pomenljivejših vzponov in padcev, razen seveda ob statusnih spremembah, kot so bile razne pripojitve oziroma združitve, ko se je kadrovska slika bistveno spremenila. Tako se je leta 1985, ko se je k zadruzi pripojilo Mizarško podjetje Žiri, število zaposlenih od prejšnjih 85 povečalo na 150 delavcev. Danes je v zadruzi zaposlenih 145 delavcev. Število zaposlenih je seveda element, ki se lahko izredno hitro, včasih tudi zelo nepričakovano spremeni.

V zadruzi doslej še ni prihajalo do kakšnih usodnih preobratov na tem področju, kar do neke mere tudi dokazuje dokajšnjo dosedanjo gospodarsko stabilnost organizacije. Seveda se za vedemo, da je ta stabilnost izredno relatiiven pojem, ki se v današnjih razmerah gospodarjenja lahko v izredno kratkem času sprevrže v gospodarsko nestabilnost oziroma v raznovrstne težave v poslovanju.

Kratkoročno načrtujemo, da se bo število zaposlenih do konca leta povečalo in tudi v prihodnjem letu ostalo v ustaljenem okvirih — ob pogojih seveda, da bodo razmere dela in gospodarjenja ostale kolikor toliko normalne in ne bomo postali odvisni od raznih administrativnih ukrepov brez upoštevanja realnih ekonomskih razmerij.

Zadruga si je ves čas, tako kot to počne tudi zdaj, prizadevala pridobiti in obkrožiti svoj lasten kader v skladu s potrebami proizvodnega procesa in je v ta namen vlagala tudi določena sredstva. Tako je s politiko štipendiranja in tudi z izobraževanjem delavcev ob delu pridobila precejšnje število — večino — svojega sedanjega strokovnega kadra.

Doslej zadruga ni imela posebnih težav s pridobivanjem novih delavcev. Seveda tudi veliko novih dodatnih zaposlitev ni bilo, v glavnem je šlo le za pokrivanje nadomestnih potreb po delavcih zaradi tekoče fluktuacije. Položaj se je nekoliko spremenil v lanskem letu, ko je med učenci povsem usahnilo zanimanje za poklice v lesarski stroki in smo sklenili le zelo malo štipendijskih pogodb za te poklice. To nezanimanje za izobraževanje in kasnejše delo v lesarstvu se je vse- kakor razvil kot posledica krize,

ki je v tem času zelo močno pestila lesarsko branžo. Delavci v tej panogi so večinoma dosegli nižje osebnne dohodeke od delavcev v drugih poklicih (npr. v primerjavi s kovinarstvom, ki je na našem območju dokaj razvito), mnoge, predvsem velike delovne organizacije, so poslovale z izgubami, kar je posredno prodiralo tudi v zavest mladih, ki so se ob odločanju za poklic raje usmerjali drugam.

No, že letos — kot smo glede na gospodarska gibanja pričakovali, ugotavljamo, da je položaj na tem področju precej drugačen od lanskega. Za poklic v lesarstvu se je letos odločilo že precej več osnovnošolcev kot lani, tako da bomo pridobili dovolj novih štipendistov. To je vsekakor tudi posledica ugotovitve, da je celotno gospodarstvo v hudi krizi, ki se v organizacijah združenega dela kaže na različne načine — med drugim z omejevanjem oziroma ukinitvijo dodatnega zaposlovanja in precej manjšim obsegom štipendiranja.

Vse močnejše se uveljavlja tudi selekcija med dobrimi in slabimi učenci oziroma delavci, kar postopoma preha tudi v zavest ljudi. Zavedati se moramo, da postaja trg delovne sile prenapoljen, ponudba delovne sile je in bo v razmerah gospodarjenja, ki se obetajo, večja od povpraševanja. V končni fazi bo — o tem smo lahko povsem prepričani — v izobraževanju in zaposlovanju, tako kot tudi v vseh drugih sferah, odločala le kakovost. Tega imperativa se bomo prav gotovo držali tudi v našem delovnem okolju.

Kar zadeva načrtovanje kadrov in izobraževanje za prihodnje leto, verjetno ne moremo sprejemati trdnih in zanesljivih načrtov. Je že tako, da je v času, ki ga živimo, realno načrtovanje nemogoče, kar velja za vsa področja gospodarskega oziroma družbenega življenja. Ob predpostavki, da bodo razmere le ostale v mejah normalnega, mogoče celo v pogojih tržnega gospodaarjenja, predvidevamo približno enako število zaposlenih tudi v naslednjih letih. Skrbeli bomo predvsem za nadomestno zaposlovanje odhajajočih delavcev. Tudi načrtovane naložbe pri realizaciji ne bodo zahtevale bistveno večjega števila zaposlenih. Vsekakor pa si bomo nenehno prizadevali za izboljšanje kvalifikacijske sestave delavcev s štipendiranjem novih ali pa z izobraževanjem že zaposlenih delavcev. Vedeti namreč moramo, da se kljub temu, da narava dejavnosti, ki jih zadruga opravlja, za zdaj ne zahteva posebno visoko kvalifikacijske sestave zaposlenih (velikega števila višje — oziroma visokošolsko izobraženih delavcev), ne smemo izogniti splošnemu dvigovanju izobrazbene ravni zaposlenih in družbe nasploh, ki je v razvitem svetu, od katerega se na žalost vse bolj oddaljujemo, že prešla v računalniško dobo.

V prvem delu tega sestavka smo skušali nekoliko osvetliti kadrovsko problematiko, ki zadeva zaposlene v zadruzi, prav pa je, da nekaj misli posvetimo tudi tovrstni problematiki, značilni za naše članstvo.

Število združenih kmetov — članov naše zadruge se ta čas giblje okoli 390. V zadnjem času je to število razmeroma konstantno z majhnimi odstopanji. Število članov se je precej povečalo po uvedbi obveznega pomanjinskega in invalidskega zavarovanja leta 1984, kasneje pa se je stabiliziralo. Tudi v prihod-

nosti ne pričakujemo večjih sprememb. Nekoliko je na povečanje števila združenih kmetov (predvsem kmetič) vplivala tudi možnost pridobitve oziroma uveljavitve pravice do porodniškega dopusta kmečke žene. Naša zadruga je namreč med prvimi zadrugami v Sloveniji pristopila k posebnemu samoupravnemu sporazumu iz leta 1982, na podlagi katerega je tudi kmetica (seveda združena) prvič v zgodovini pridobila pravico do porodniškega dopusta. Naj omenimo, da na nekaterih območjih Slovenije ta problematika še zdaj ni urejena in kmetice še vedno ne prejema- ju nadomestila osebnega dohodka med porodniških dopustom. Ta nadomestila sicer niso velika, saj so enaka znesku, ki je s posebnim odlokom določen kot mejni znesek za zagotavljanje socialne in materialne varnosti delavca; vendar je ne glede na višino teh prejemkov treba poudariti, da so bile kmetice novosti, ko jo je omogočil novi predpis, zelo vesele, saj je nekolklo izboljšala njihov materialni položaj, obenem pa, kar je morda še pomembnejše, v njih zbudila občutek, da postajajo vse bolj enakovredne delavci v združenem delu. Vendar se kljub temu, da smo naredili korak naprej s tem, ko smo legalizirali pravico kmečke ženske do porodniškega dopusta, število rojstev v kmečkih družinah ni povečalo. V okviru naše zadruge imamo vsako leto le nekaj (povprečno največ dva, tri) primerov, ko kmetice uporabijo pravico do porodniškega dopusta. Takšno stanje je seveda posledica dejstva, da je na našem območju zelo malo čistih kmečkih družin, torej družin oziroma kmetij, ki jim je edini vir dohodka kmetijstvo.

Tiste redke družine, ki pa so kljub vsem ekonomskim nesozmerjem in nelogičnostim našega kmetijstva še vedno ostale prave, čiste kmečke družine, si danes vse pogosteje prizadevajo, da bi katerega od svojih otrok, ki bi bil pripravljen prevzeti in voditi kmetijo, strokovno usposobile za poklic kmeta s šolanjem na kateri od kmetijskih šol. Naša zadruga ta prizadevanja močno podpira, saj se tako zaposleni v zadruzi kot združeni kmetje zavedamo, da za uspešno vodenje kmetije danes še zdaleč ne zadošča več pridonost — včasih že pravo gararstvo in volja. Potrebno, že kar nujno je strokovno znanje in čim širša splošna razgledanost. Kako zgrešeno, prav neumno je bilo včasih slišati mnenje nekaterih (celo izobražencev), ki so staršem takole svetovali: če otrok ni uspešen v šoli, če ni sposoben za nadaljnje šolanje, nič hudega, za kmeta bo prav gotovo dober! Zdaj je takšnih ocvan verjetno že veliko manj, prav gotovo pa jih ni slišati od ljudi, ki vsaj nekaj vedo nasploh, ki je v razvitem svetu, od katerega se na žalost vse bolj oddaljujemo, že prešla v računalniško dobo.

Ob nastopu druge svetovne vojne je bilo delovanje mlekarne za nekaj časa prekinjeno, vendar pa so Nemci kmalu zahtevali povsodno obratovanje — seveda po pravilih in ob ukrepih, ki so jih sami uvedli.

Po vojni se je delo mlekarne nadaljevalo v novi državni ureditvi. Mleko so odvažali v Škofjo Loko in ga razdeljevali domačim strankam.

Dne 10.2.1946 pa je iz dotadanje Mlekarke zadruge nastal nova z nazivom Živinorejska zadruga z omejenim jamstvom v Žireh. Zadruga je bila vpisana v Zadrugi register Okrožnega sodišča v Ljubljani. Prenehala je, ko se je spojila z novo kmetijsko zadrugo z omejenim jamstvom Žiri leta 1948.

Če nam že ime pove, se je zadruga ukvarjala z odkupom in prodajo mleka in masla, kmeta je preskrbovala s krmlili in gnojili.

40 let Merc — KGZ Sora

Slavnostno zasedanje zadružnega sveta in izdaja informativnega biltena "Zadružnik", je bilo vse, s čemer so Žirovci proslavili 40. letnico povojnega delovanja zadruge. Pa njene korenine segajo leč nazaj v leto 1895. Tako svoje preteklosti, kot sedanosti, se rovcem ni treba sramovati. O obeh so zapisali vrsto podatkov "Zadružniku". Iz njega pozvemamo poglavja "Sprehod skozi priložnost — zadružništvo na Žirovskem in v Rovtah", "Socialna politika v kmetijstvu" in "Kadri in izobraževanje". Namenoma smo izpuli poglavje o sedanosti, ker nameravamo o njej pisati na podlagi posrednih pogovorov s predstavniki in člani zadruge. Za izobredjenih poglavij smo se odločili predvsem zato, ker med člani kmetijske zadružništva sput oživljajo, seveda prilagojeni sedanji strojne tehnološkega in družbenega razvoja in zato, ker niti o socialni, niti kadrovske politiki v kmetijstvu oziroma v zadružnih organizacijah

nikoli ne pišemo. Če pa ju že omenjamo, to storimo v stilu "naj gre grelni kelih mimo mene". "Zadružnik" je nastal pod uredniškim vodstvom Vide Lamovec, člani uredniškega odbora pa so bili še Stanislav Mohorič, Emil Gokar, Ivan Gantar, Anton Kokelj, Franc Kavčič, Janko Petkovšek in Matija Miakar. "Zadružnik" je izšel v 550 izvodih.

Čestitkam ob uradni 40 letnici naj se pridružijo tudi čestitke za vsebinsko in oblikovanje "Zadružnika" z željo, da bi se ob 100 letnici zadruge, ki tudi ni daleč, uresničila popotnica, ki so si jo Žirovci s strani napisali: "Upamo, da bomo vsi skupaj znali pisati pravo pot, ki bo kmetu delavcu omogočila za pošteno delo pošteno plačilo in s tem tudi varnost, ki bodo pripravljene delati, zagotovila socialno varnost."

Sprehod skozi pretek

Ko govorimo o zadružništvu, si predstavljamo posebno obliko medsebojnih odnosov med člani, ki so se povezali v to združbo s ciljem, da bi skupaj, po sporazumno dogovorjenih pravilih dosergi določene cilje in interese ter tako izboljšali kvaliteto svojega dela in življenja.

Na Slovenskem ima zadružništvo precejšnjo tradicijo, na katero smo lahko z vso pravico ponosni, saj se tudi skozi zgodovinsko plat kaže bistrost, iznajdljivost in prosvetljenost našega človeka, ki je tudi v najtrših časih iskal možnosti za izboljšanje življenjskih razmer.

Ob tem naj omenimo pomembno osebnost v zgodovini slovenskega zadružništva — dr. Janeza Evangelista Kreka (1865 — 1917), ki je spodbujal organiziranje kreditnih zadrug na Slovenskem. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je pri nas vladala huda agrarna in splošna gospodarska kriza, njene posledice pa so se kazale v hudi zadolženosti kmetov, propadanju kmetij in izseljevanju. V tem času so na podeželju nastajale številne kreditne in tudi druge zadruge, nji-

Zadružništvo na Žirovskem

Leta 1895 je bila v Žireh ustanovljena konzumska zadruga, leta 1898 pa v okviru konzuma tudi mlekarne. Ta pa je po šestih ali sedmih letih prenehala delovati. Konzum je po prvi svetovni vojni propadel z veliko izgubo, člani so to izgubo izplačevali še tja do leta 1928.

Okrog leta 1909 je začela poslovati tudi mlekarstva zadruga na Dobračevi. Tudi ta je kot večina drugih organizacij tistega časa zašla v hude težave.

Kmetje kljub številnim slabim izkušnjam niso obupali in so se v drugi polovici tridesetih let ponovno lotili razmeroma organiziranega ustanavljanja nove mlekarke zadruge. Do ustanovnega občnega zbora je prišlo dne 12. marca 1939. Na njem so sprejeli posebno zadružna pravila, ki so že natančno določila način poslovanja zadruge. Mlekarstva zadruga v Žireh je bila vpisana v zadružni register Okrožnega sodišča v Ljubljani. Včlanjena je bila tudi v Zadrugno zvezo v Ljubljani, kar dokazuje, da so bile zadruge v teh časih že tudi organizacijsko povezane.

Kot nam že ime pove, se je zadruga ukvarjala z odkupom in prodajo mleka in masla, kmeta je preskrbovala s krmlili in gnojili.

Ob nastopu druge svetovne vojne je bilo delovanje mlekarne za nekaj časa prekinjeno, vendar pa so Nemci kmalu zahtevali povsodno obratovanje — seveda po pravilih in ob ukrepih, ki so jih sami uvedli.

Dne 10.2.1946 pa je iz dotadanje Mlekarke zadruge nastal nova z nazivom Živinorejska zadruga z omejenim jamstvom v Žireh. Zadruga je bila vpisana v Zadrugi register Okrožnega sodišča v Ljubljani. Prenehala je, ko se je spojila z novo kmetijsko zadrugo z omejenim jamstvom Žiri leta 1948.

FOTO: MATJAŽ MARINČEK

Šlo je o kmetijskega društva Rovtah dne 19. februarja 1899. Člani: Janez Kavčič, Janko Petkovšek, Ivan Gantar, Franc Kavčič, Matija Miakar, ...

Socialna politika v kmetijstvu

Naša kmetijska zadruga obseva območje Žirov, Rovt in Vrha nad Rovtami. V veliki večini je to svet, ki je površinsko zelo razgiban, kmetije po svojih značilnostih sodijo v hribovsko in pa gorsko višinsko območje. Iz navedenega lahko sklepamo, da je veliko kmetijskih površin, kjer strojna obdelava ni mogoča, zato kmetje še vedno obdelujejo zemljo na skoraj enak način, kot so to počeli njihovi očetje in dedci. Seveda so vmes tudi izjeme — kmetje, ki so si zaradi boljših objektivnih in subjektivnih možnosti in seveda z velikim lastnim prizadevanjem v zadnjih letih ustvarili boljše delovne in življenjske razmere, ki jim danes omogočajo, da vendarle nekoliko lažje — mogoče z manj fizičnega napora — delajo, ustvarjajo dohodek in si zagotavljajo boljše materialno podlago za prihodnost. Kljub vsemu pa ugotavljamo, da je kmetijstvo zdaj v izredno težavnem položaju, ki se z dne dne čase iz leta v leto poslabšuje; ob tem pa, na žalost, ne moremo najti trdnih temeljev, na katere bi lahko oprli upanje, da se kmetu obeta lepša prihodnost.

Ob tem seveda ne pozabljamo, da je huda kriza posegla že v vse pore gospodarskega oziroma družbenega življenja, vendar je kmetijstvo kot dejavnost, ki se ji še vedno daje pomen socialne in ne gospodarske panoge, v izjemno slabem položaju. Posledic takšne politike, ki jo krojijo najvišji državni forumi, si ne znamo predstavljati, predvidevamo pa lahko in bojimo se, da bodo postale napake nekega dne dokončno nepopravljive. Gre namreč za proizvodnjo osnovne, od vseh dobrin najnujnejše dobrine — hrane. Družbi oziroma pravilneje rečeno državi pa se tega ne zdi vredno ali potrebno upoštevati in iz ukrepov, ki jih izdaja, in politike, ki jo vodi, lahko razberemo le, da ji je popolnoma vseedno ali bomo doma še pridelovali kaj mesa, mleka in drugih kmetijskih pridelkov ali pa bomo raje vse to uvažali.

Kmetje že dolgo zavedajo ekonomske krivice, ki se jim gojijo, saj se dogaja, da morajo svoje pridelke prodajati po ceni, ki jim ne pokriri niti sredstev, ki so jih vložili v proizvod, da o vložnem delu, ki mora biti zastoj, sploh ne govorimo.

Vendar je kljub zgodovinskim izkušnjam, ki nam govorijo, kaj vse je že preстал kmečki človek in ni obupal, iluzorno misliti, da bodo kmetje ob vseh ekonomskih nesorazmerjih, ki jih tepejo in vsestransko ogrožajo, ostali mirni in vdani v usodo, obdelovali svojo zemljo kot doslej. Družba ne bo mogla večno računati na se, tolkokrat preizkušeno in dokazano kmetovo ljubezen do zemlje, ki je poštenega kmečkega človeka vodila, da jo je, če je je mogel, skrbno obdeloval do zadnjega kotička.

Posledica ekonomskih nesozmerij v kmetijstvu, ki ne kažejo nobenih težnj po uravnavanju, ampak se le zaostrojujejo iz ugotovitve, da se v kmetijstvu ne izplača delati, je iskanje socialne varnosti v drugih dejavnostih, ki kljub krizi dajejo ugodnejše možnosti za življenje in delo, ter opuščanje kmetij, ki tako počasi, a zagotovo propadajo. Menim, da se s tako vodeno gospodarstvo politiko dela zelo velika napa, saj je škoda vsake, tudi majhne kmetije, ki je bila sposobna proizvesti določeno količino hrane.

Pa se povrnimo k naši kmetijski zadruzi, ki območju, ki ga pokriva, ter sliki socialnega stanja med našimi kmeti.

Število naših združenih kmetov — članov se nenehno nekoliko spreminja, vendar zadnje čase le minimalno, tako da je zdaj v zadruzi 390 združenih kmetov, število kmetij pa je seveda precej manjše; ta čas je v zadruzi združenih 297 kmetij.

Vedeti moramo, da je sestava članov zelo pestra in da niso člani zadruge samo tisti kmetje, ki so tudi pokojninsko in invalidsko zavarovani kot združeni kmetje. Takih je 150, vsi ostali pa so zavarovani iz drugih naslovov: velika večina kot delavci v združenem delu, nato sledijo upokojeni delavci in kmetje (nekateri še po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov, drugi že kot združeni kmetje), nekaj pa je tudi kombinirano zavarovanih (delno kot delavec, delno kot združeni kmet) ter obrtnikov.

Na našem območju je zelo malo čistih kmetij, torej kmetij, na katerih se družinski člani ukvarjajo in preživljajo izključno s kmetijstvom. To število ne dosega niti četrtnine vseh kmetij na Žirovskem, Rovtarskem in Vrhovskem.

Če pa si približje ogledamo te takoiimenovane čiste kmetije, vidimo, da je zelo veliko domačij, na katerih živijo ostareli ljudje, ponekod samo posamezniki, brez naslednikov, ki bi za njimi prevzeli kmetije. Za te kmetije je razumljivo, da ne morejo dosežati in oddajati pomembnejših tržnih presežkov. Otroci, tudi če so bili, so zemljo zapustili in se zaposlili v drugih poklicih, kjer je še vedno lažje zaslužiti vsakdanji kruh.

Le manjši del predstavljajo kmetije, na katerih so zaposlovali mlajši ljudje, ki jim je uspelo kmetije v skladu z danimi možnostmi tudi primerno mehanizirati in organizirati usmerjeno proizvodnjo.

Tudi če pogledamo starostno sestavo celotnega zadružnega članstva in ne samo čistih kmetov, vidimo, da slika ni spodbudna, saj je 8 odstotkov članstva predstavljajo mladi do 27. leta starosti, dobra četrtnina vseh članov pa je stara nad 60 let.

Vzroke za tako nezaviljivo položaj v kmetijstvu na našem območju (tudi drugod po Sloveniji ni dosti bolje) najdemo v ekonomskih razmerah. Te so v mnogih primerih tako slabe, da ne zagotavljajo več socialne varnosti ljudem, ki se preživljajo s kmetijstvom.

Leta 1983 smo dobili nov republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je med drugim prinesel tudi bistveno novost — uvedel je obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje tudi za kmeta, kar naj bi pomenilo, da je kmeta tudi v tem pogledu izenačil z delavcem v združenem delu.

Zdaj pa lahko ugotavljamo, da kljub novi pravni ureditvi, stanje na tem področju nikakor ni zadovoljivo in se še stalno poslabšuje.

Prispevki za PIZ, ki jih morajo plačevati združeni kmetje, se iz leta v leto povečujejo (še posebej je bila rast občutna v letošnjem letu) in niso v nikakršnem sorazmerju z rastjo cen kmetijskih proizvodov.

Glede nato v naši zadruzi opazimo, da se vse več združenih kmetov odloča za zavarovanje v nižjih oziroma v najnižjem — I. zavarovalnem razredu. Pri tem moramo navesti, da kmetu zagotavlja socialno varnost šele IV. razred, medtem ko zavarovanje v I. do III. razredu zagotavlja tek delovne dobe brez širšega zdravstvenega in invalidskega varstva.

Prezavarovanja združenih kmetov iz IV. v I. razred postajajo vse pogostejša tudi pri mlajših kmetih, kar nas lahko zelo skrbi, saj dokazuje, da kmet v današnjih razmerah nima denarja oziroma ga ima vedno manj za zagotovitev svoje socialne varnosti. Imamo torej nov zakon, ki zagotavlja socialno varnost tudi kmetu, na drugi strani pa kmeta, ki kljub 16 — urnemu delavniku zavarovani kot združeni kmetje. Takih je 150, vsi ostali pa so zavarovani iz drugih naslovov: velika večina kot delavci v združenem delu, nato sledijo upokojeni delavci in kmetje (nekateri še po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov, drugi že kot združeni kmetje), nekaj pa je tudi kombinirano zavarovanih (delno kot delavec, delno kot združeni kmet) ter obrtnikov.

V vsakdanji praksi delovanja zadruge vedno znova ugotavljamo, da si kmet (pri tem naj poudarim, da imamo v mislih kmeta na našem hribovskem oziroma gorskem območju, s katerim delamo — za kmeta, ki živi in dela v ravninskem svetu, je položaj ugodnejši) s svojo osnovno dejavnostjo — kmetijstvom, pa čeprav se napreza do skrajne meje, ne more zagotoviti zadovoljive življenjskega standarda in ob tem plačevati vseh obveznosti. Med obveznostmi so zelo veliki strošek prispevki za zagotovitev socialne varnosti, ki rastejo povsem neodvisno od gibanja cen kmetijskih proizvodov. Ob tem seveda kmeta bremenijo še zelo visoki stroški kmetijske proizvodnje (tudi cene reprodukcij-skih materialov so povsem nesorazmerne s cenami pridelkov), treba je zagotavljati tudi sredstva za obnavljanje proizvodnih sredstev oziroma sredstva za razširjeno reprodukcijo.

Vse te obremenitve silijo kmeta, da si išče zaslužek in zagotavlja socialno varnost v drugih dejavnostih — predvsem v industriji, če že ne v celoti pa vsaj delno, tako da mu obdelovanje kmetije postaja le dopolnilna dejavnost.

Na vse te nepravilnosti, s katerimi se srečujemo v kmetijstvu, že dolgo opozarjamo razne forume, ob občine do republike. Zaradi izredno mačehovskega odnosa vladnih krogov do te dejavnosti vse bolj opubujuje tudi kmetje. Najdugovornejši, ki krojijo gospodarsko politiko in izdajajo ukrepe, od katerih je odvisna nadaljnja usoda države in njene družbe, že dolgo zamen opozarjajo, da je nastopil zadnji čas, ko bi bilo treba spremeniti kmetijsko politiko, saj sedanja vodi našega delovnega kmeta le še strmo navzdol.

Kmetje opozarjajo, da takšnega (ali še slabšega) položaja resnično ne morejo in ne bodo večno prenašali. Njihovo mišljenje in razpoloženje se nazorno izražajo v njihovem gibanju kmečki zvezi ter Zvezi kmečke mladine oziroma v programih dela, ki so jih sprejeli.

Verjetno je vprašljivo, kakšne uspehe lahko pričakujejo ta gibanja, vsekakor pa jim pozitivnih lastnosti oz. učinkov ne moremo odrekati.

Med drugim prav prek aktivnosti Kmečke zveze postaja slovenska javnost nekoliko bolj obveščena o izrednih težavah, s katerimi se srečuje ta gospodarska panoga. Za kakršnekolik premike na bolje pa se bodo morali tudi vplivnejši tvorca naše gospodarske sedanosti in prihodnosti zavesti nujnosti, da je treba priskočiti na pomoč našemu kmetijstvu, razen če nečemo te dejavnosti dokončno opredeliti kot nepotrebne ali celo nezaželene.

To ne bi bilo pametno. In še enkrat: nastopil bo čas, ko na večno potrpežljivost našega kmeta ter njegovo dokazano ljubezen do rodne zemlje ne bomo mogli več računati.

TOK Kooperacija M – KG Kočevje

Andrej Dvoršak

Razvijajo ovčjereje in družinske kmetije

Kočevska je bila nekoč bogata in rodovitna. Po vojni pa sta jo začela zaraščati gozd in plevel, ki sta se bohotila vse do srede osemdesetih let, ko so najpogumnejši in najbolj vztrajni naredili ideološki preboj ter dosegli, da je družbena zemlja, ki je nekoristno počivala, spet prišla v roke zasebnikov, ki sedaj od nje živijo.

Kar Kmečka zveza zahteva danes, so na Kočevskem zahtevali že pred petnajstimi, dvajsetimi leti. Zahteva je bila: "zemljo tistemu, ki jo obdeluje", kar je z drugimi besedami pomenilo, da bi del družbene zemlje spremenili v družinske kmetije, ki naj bi prispevale k poselitvi prostora in popravljanju napak polpretekle zgodovine.

Janez Žlindra, direktor M – KG Kočevje, ki ima sam nemalo zaslug za razvoj kmetijstva na Kočevskem, pravi, da so bile želje po razvoju racionalnega kmetijstva in gospodarjenja, največkrat zatrite. Potrebno je bilo veliko trme, da se je rodil kočevski program razvoja družbenega in zasebnega kmetijskega sektorja. Končno je zmagal razum nad ideologijo, našla pa so se tudi sredstva za skladnejši razvoj manj razvitih področij, kamor sodi tudi Kočevska.

V programu za letošnje leto je opredeljen razvoj družbenega sektorja tam, kjer so večje farme. Njihovo učinkovitost bodo skušali povečati z različnimi tehnološkimi dopolnitvami in izboljšavami. Na področju zasebnega sektorja pa načrtujejo izgradnjo šestih novih družbenih kmetij, ki so zajete v planih sozda in drugih soinvestorjev.

Na Bukovi gori bodo razvili ovčjereje, okoli 400 ovac, nadaljnjih 250 jih bo na novi kmetiji v Starem Brezju, v Polomu bo ovčarnik s 100 ovcami in hlev za 60 glav govejih pitancev, 30 govejih pitancev bodo dodali sedanji čredi v Dragi, itd. V Črnem potoku pripravljajo teren za konjerejo, kjer bodo imeli 20 plemenskih kobil z žrebeti.

Za vse kmetije so sklenili trdne dogovore z interesenti, ki so prišli na Kočevsko iz različnih krajev, največ pa je letos domačinov.

Za vse načrtovane programe sedaj pripravljajo izvedbene programe gradbeno in drugo dokumentacijo, ki bo pripravljena do marca, tako da bodo lahko z gradnjo pričeli aprila in jo končali do konca leta.

Janez Oven, direktor TOK Kmetijstvo nas je opozoril, na zanimiv pojav. Ko so pred leti začeli oddajati družbeno zemljo, so bili interesenti vsi po vrsti iz drugih krajev Slovenije in domačinov ni bilo med njimi. Ko pa so domačini videli, da program dobro uspeva, da "misli država resno", so se začeli tudi sami zanimati za nov način družinskega kmetovanja. Kaže, da bo v prihodnje vse več domačinov in vse manj tistih, ki so pred leti utirali pot novim zamislim.

Zaenkrat je še precej prostora za zasebno pobudo, kajti od načrtovanih 5.000 ovac, jih sedaj na Kočevskem redijo okoli 2.500. Poleg ovac pa bodo redili še okoli 2.000 koz. Vzrok, da se ovčjereja hitro razvija, je odprto tržišče tako v Beli Krajini kot v Ljubljani. Tedensko pošiljajo v Ljubljano 20 komadov jagenčkov, kar je že premalo. Za ovčjerejo pa poleg tržišča stoji še vrsta drugih dejstev, nič manj pomembnih od dobro organizirane

pospeševalne službe, ki je trdno vpeta v življenje vseh desetih krajevnih skupnosti, do klavnice in veterinarske službe, ki z nasveti tudi precej pomaga novopečenim ovčjerejem.

Med najuspešnejšimi ovčjereji sta tudi Dušan in Dragan Jančevski. Lani sta v treh mesecih zgradila hlev za 300 ovac. Oba sta prišla že pred mnogimi leti iz Tetova, kjer ima ovčjereje bogata tradicija. Dušan Jančevski ima gogstilno v Livoldu, ki slovi daleč naokoli po pečeni ovčetini. Odločitev, da se poleg gostinstva loti še kmetovanja – ovčjereje, ni bila težka. Njegov nečak Dragan pa se razen z ovcami ukvarja še z gojitvijo plemenskih svinj. Njegova čreda je štela 100 plemenskih svinj, a jo je skrčil za 60 odstotkov zaradi neustreznih cenovnih razmerij.

Nov ovčarnik Dušana in Dragana Jančevskega (v sredini in desno). Janez Oven, direktor TOK Kooperacija M-Kmetijskega gospodarstva Kočevje, je zadovoljen.

Ivan Mihelič je garač. Njegov ovčarnik bo med najboljšimi.

Obisk v Kavčičevem hlevu: 68 goved je treba prehraniti. Janez Kavčič je na levi.

Na Bukovi gori pa kraljuje med stotimi ovcami Ivan Mihelič, ki je prišel iz Predgrada. Možak je garač in pol in v M – KG Kočevje pravijo, da bo to najbrž eden boljših ovčarnikov, ko bo dograjen. Ko smo ga obiskali, ni bil preveč zgovoren, zdelo se je, kot bi ga motili pri njegovem delu na samotni Bukovi gori.

Je bil pa zato bolj zgovoren Marjan Kavčič, ki je službo v Agroservisu obesil na klin in sedaj vodi pašno skupnost v Željnah. Pri tem mu pomaga svakinja Nevenka Kavčič, ki je bila prej administratorica v M – KG Kočevje. Povedal je, da je hlev že stal, njihova mati je bila živinorejka in tako jim govedoreja ni bila tuja. Odločili so se, da v vsaki družini eden pusti službo in se posveti izključno kmetovanju. Danes v njihovem hlevu moka 68 goved, od tega 17 krav. Tako Marjan kot Nevenka sta zatrdila, da je bila njuna odločitev pravilna in da za nič na svetu ne bi zamenjala svojega kmetovanja.

Povsod, kamor smo prišli, smo slišali koliko dela je potrebno vložiti v novoustanovljeno kmetijo, da finančni rezultati niso vedno najboljši, da je riziko velik, kljub vsemu pa nihče od novopečenih kmetov ne pomišlja, da bi se vrnil nazaj v mesto in v združeno delo.

V M – KG Kočevje nam je Janez Žlindra povedal, da sta doslej le dva novopečena kmeta vrгла puško v koruzo, kar pa je veliko manj, kot so pričakovali na začetku.

Strah pred kozami

Na Kočevskem so se trdno odločili, da bodo razvijali tudi kozjerejo. To je drugi revolucionarni val, ki vznemirja varuhe ideoloških dogm. Med uspešnejšimi kozjereji je Janez Papež iz Seča pri Polomu. Ko so štiri njegove koze preskočile ograjo in odšle v družbeni gozd, je nastal

pravi vihar. Papeža in njegove rogačke so takoj prijavili "na pristojna mesta". Sestati se je morala posebna komisija in oditi na teren, kjer je ugotavljala škodo, ki naj bi jo naredile Papeževe koze. Ugotovljeno je bilo, da škoda ni omembe vredna in da tistih nekaj Papeževih koz zagotovo ne bo požrlo

socializma, ki je tokrat nastopal v obliki družbenih gozdov in v imenu po vojni, na hitrico, sprejetega zakona, ki prepoveduje kozjerejo in zaradi katerega smo že utrpeli milijardne škode. Pa se ni še nihče spomnil, da bi neumni zakon preklical ...

Koze socializma ne bodo požrle, od socializma pa se je zredil že marsikateri kozel!

Potrebujete oranžni "M"?

Mile Bitenc

Svetlobni znaki "M"

Skorajda ni kraja na sončni strani Alp, kjer ni Mercatorjeve trgovine. In mnoge med njimi že imajo svetlobne znake M, ki so postali pojem za našo trgovino. So pa tudi prodajalne, ki jih iz različnih razlogov nimajo.

Pogosto se organizacije iz se-stave sozda obračajo na Studio za ekonomsko propagando prav zaradi svetlobnih znakov. Zdaj

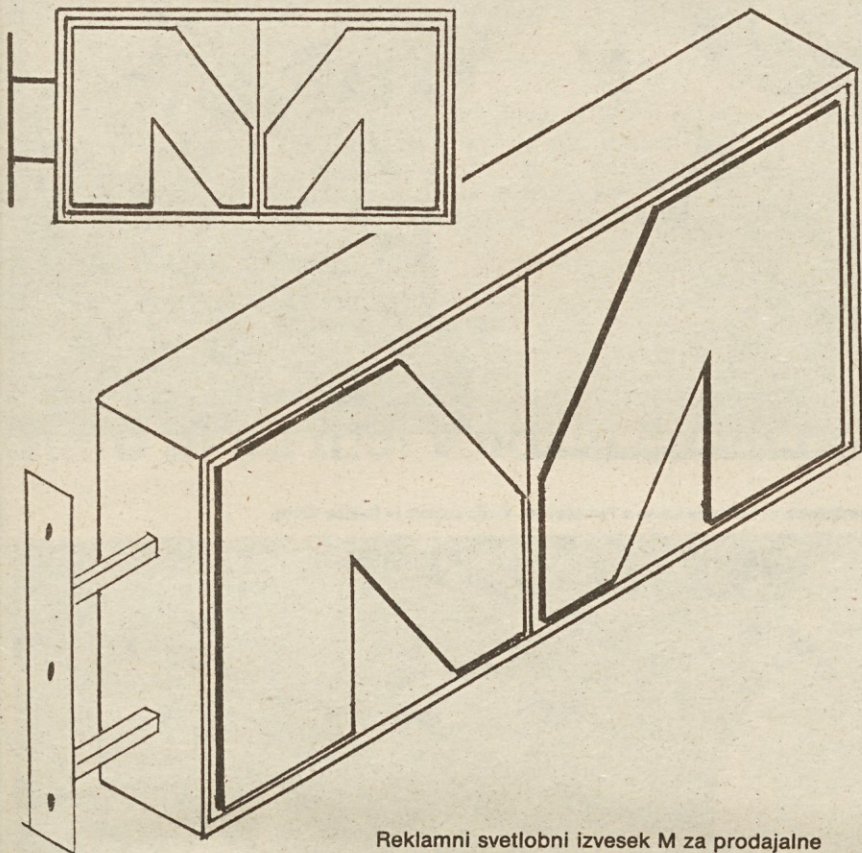
sporočamo, da jih imamo na zalogi v dveh inačicah in po ugodnih cenah. Če bi radi nad vašo prodajalno svetlobni znak "M", potem nas pokličite po telefonu (061/374-129) in dogovorili se bomo za znak in po potrebi tudi

za montažo. Svetlobne znake izdeluje Elektro-neon Vovk Milan, ki jih tudi servisira oziroma popravlja, obnavlja in vzdržuje.

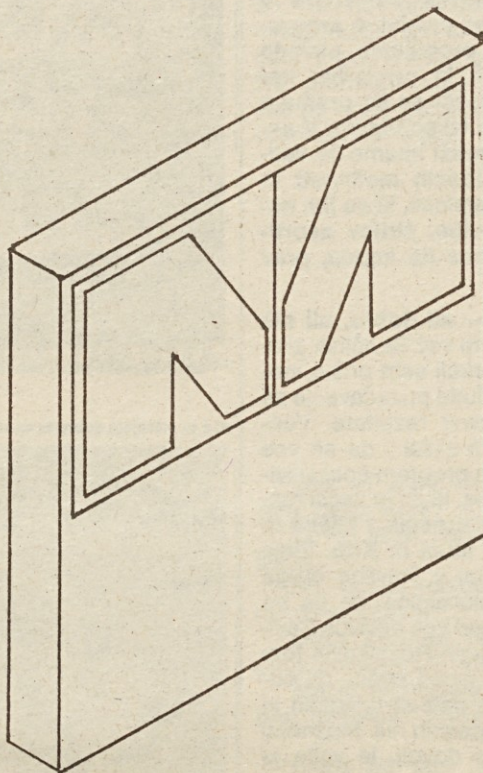
Svetlobni znak "M" je izdelan v obliki črke M iz prešanega oranžnega pleksija, z osvetlitvijo, vpet pa je v kovinski okvir. Ima vgrajeno nosilno konzolo, lahko pa se preuredi v viseči znak. Dimenzije: 100 cm X 50 cm, cena znaka 1.000.000 dinarjev.

Svetlobna kasetna je enostranska, predvidena za montažo na fasado zgradbe. V zgornjem delu je oranžni znak "M", v spodnjem delu pa je predviden prostor za dodaten napis (ime trgovine, organizacije). Dimenzija tega znaka je 65 cm X 65 cm, cena pa je za neosvetljeno kaseto 400.000 din, za kaseto z fluo osvetlitvijo pa 500.000 din.

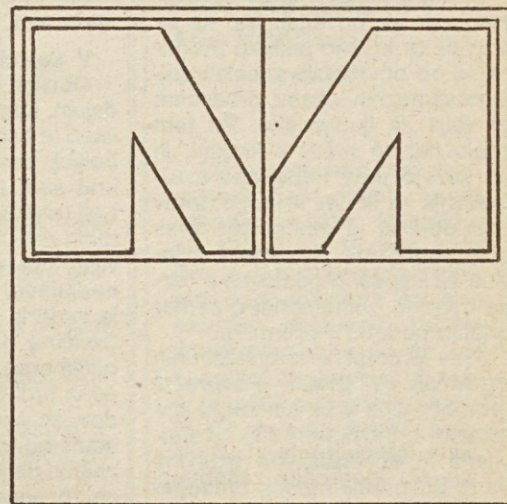
Omenjene svetlobne znake "M" imamo na zalogi v Studiu za ekonomsko propagando na Titovi 137 v Ljubljani. Število je omejeno; dodatna naročila pa bodo imela že krepko spremenjeno ceno.

Reklamni svetlobni izvesek M za prodajalne

Kaseta – reklamni svetlobni M za prodajalne

Dobra trgovina – poslovalnica Stadion

Andrej Dvoršak

Cene so zbežljale

V Hrastniku smo obiskali poslovno enoto št. 12 Stadion, ki sodi med najuspešnejše samopostrežbe glede na ustvarjeni dohodek na delavca. Direktor M-STP Hrastnik, kamor sodi trgovina, meni, da ta dohodek dosega zaradi velike gostote naselja, dobrega izbora blaga in prizadevnih prodajalcev ter vestne poslovodkinje.

Poslovodkinja Marica Kotnik sodi med tiste trgovske delavce, ki ne gledajo na uro ter v trgovini preživijo večji del dneva. Sama pravi, da delo v trgovini, zlasti v tej, ni lahko. Da to ni poklic, ki bi ga priporočala ženskam, zlasti materam z majhnimi otroki. Njeni so že preskrbljeni in zato ji delo ne povzroča preglavic. Od vsega jo najbolj jezi, da je bila trgovina, ki je bila zgrajena pred petimi leti, slabo projektirana, da nima dvigala, ampak dva tekoča trakova, kar pomeni, da morata biti ob

njiju, ko dobijo blago, najmanj dve delavki. Ti dve delavki predstavljata tretjino izmene, kar se zelo pozna pri delu s strankami v sami trgovini.

Značilno za poslovno enoto št. 12, Stadion je, da je vedno dobro založena. Na policah je široka izbira istovrstnega blaga različnih proizvajalcev. Po dobri založenosti slovi daleč naokoli in sem prihajajo celo iz Trbovelj.

V zadnjem času opažajo v trgovini zelo zanimiv pojav: naba-

vljajo precej velike količine blaga, ki pa že čez nekaj dni izgine. Sklepajo, da ga potrošniki kupijo iz strahu pred podražitvami, kajti v normalnih razmerah bi te količine zadoščale za mesec ali dva.

Marica Kotnik, ki že 36 let dela v trgovini, takega divjanja cen, kot ga doživlja zadnja leta, ne pomni. Zato ni čudno, da si bolj kot vse drugo, želi računalniških blagajn – ROP, kajti morda bi le tako lahko sledili vsem podražitvam. V šali pravi, da bi najbrž ob tej rasti cen tudi računalnik pregorel. Njen strah je brez potrebe, ker v STP Hrastnik zaenkrat ni denarja – akumulacije, za sodobno trgovino.

«Če hočeš dobro trgovino, se ji moraš ves posvetiti,» pravi Marica Kotnik.

Za slajše praznike

Mile Bitenc

Pokušina Triglav peciva

V zadnjih dneh decembra smo v sodelovanju z Žitom pripravili pokušino Triglav peciva. Seveda smo za to akcijo izbrali le nekatere prodajalne, in sicer: samopostrežbo v Savskem naselju, na Fužinah in v Trnovem. Uredili smo mesta za pokušine in obenem organizirali posebno prodajo z 10 % popustom.

Ne bi mogli reči, da je bila akcija brez uspeha in brez odmeva. Trgovci so jo sprejeli dobro, prav tako, ali pa še bolj, potrošniki.

Res pa bi bila lahko uspešnejša, če bi jo bolj poudarili aranžerji. Izjema, svetla seveda, je bilo degustacijsko mesto v samopostrežbi v Trnovskem pristanu in pri Miru Škrli bi se ostali lahko naučili, kako se takim rečem streže.

V letošnjem letu bomo prav predstavljanju izdelkov na prodajnih mestih dali več poudarka, pri tem pa pričakujemo tudi več sodelovanja trgovcev in aranžerskih služb.

Triglav

PECIVO

TO – PO
ROLADE
KOLAČIREZINE
MINI
ROLADE

Tozd Savica se spreminja

Andrej Dvoršak

Vse več specializiranih prodajaln

Tozd Savica Mercator – Rožnika v zadnjih dveh letih namenja precej pozornosti prenovi in spremembi vsebine svojih trgovskih in gostinskih lokalov. Od leta 1987, ko so pričeli graditi samopostrežno trgovino na Golem pri Ljubljani, se zidarji in drugi obrtniki brez prekinitve "selijo" od enega objekta k drugemu. Lani so odprli prenovljeno trgovino na Rakitni, centralno kuhinjo za pripravo delicatnesne hrane v Tomačevem pri Ljubljani in specializirano prodajalno kruha in izdelkov iz žitaric "Zrno do zrna" v Ljubljani, končuje pa se prenova stare tehnične trgovine v Bohinjski Bistrici.

Tem večjim naložbam oziroma posegom se pridružujejo še manjše prenove bifejev v Ljubljani in njeni okolici (bife na Đakovičevi ulici in v Tomačevem, samopostrežna trgovina v Polhovem Gradcu). Načrtujejo novo delicatnesno trgovino in vinoteko v trgovskem centru na Bledu in sladodetni vrt v pasaži ljubljanskega Nebotičnika.

Direktor tozda **Robert Vodopivec** nam je povedal, da so se odločili za takšno politiko prenove, ki bo omogočila specializacijo posameznih lokaov, predvsem to velja za ljubljanske. Pri tem imajo največ težav s krajani, ki ne kažejo prav nobenega razumevanja za širitev in popestritev ponudbe, ki jo omogočajo prav take prodajalne. So pa take trgovine za uspešno poslovanje tozda izjemno pomembne, o čemer pričajo podatki o prometu.

Prav promet v specializiranih trgovinah je izrazit. Povprečni promet tozda je bil ob koncu leta izkazan z indeksom 335, prenovljene in specializirane trgovine pa to povprečje močno presega. **V Burji znaša indeks 983, v samopostrežni na Rakitni 349, na Golem 406 in v Zrnu do zrna 361. V Zrnu do zrna dnevno prodajo več kot 1000 kilogramov kruha, kar predstavlja prodajo kruha v veliki samopostrežni trgovini, denimo tisti v ljubljanskih Murglah.**

Raste tudi količina dnevno pripravljene delicatnesne hrane v centralni pripravjalnici, s tem pa tudi njen promet. V tem centralnem obratu dnevno pripravijo povprečno 60 kilogramov različnih delicatnesnih jedi, ob konicah pa do 200. Cilj je dnevno, v dveh izmenah, pripraviti 400 do 500 kilogramov različnih jedil. **Tadeja Reisp, tehnologinja v tozdu in Danica Mikelj, vodja delicatnesne kuhinje v Tomačevem, sta povedali, da dnevno pripravijo 66 vrst delicatnesnih jedi in drugih delicatnesnih izdelkov – kuhanih, pečenih, ocvrtih, solate, namaze, polnjene paprike, omake, šunko v testu... Sedemdeset odstotkov vseh izdelkov dostavljajo v Burjo, sicer pa se v tem obratu oskrbuje kar 12 trgovin temeljnih organizacij v sestavi Mercator – Rožnika.**

Burja je resnično nov veter

"V Burji kupci največ povprašujejo po solatah in cvrtju", nam je povedala poslovodkinja v tej prijazni trgovini **Marija Odar**. V kratkem času so v Burji pridobili številne nove in stalne stranke, ki prihajajo z vseh koncev Ljubljane in njene okolice. Tudi gostilničarji niso redki kupci. Povprečno stranke kupujejo od deset do petdeset dekagramov posameznega izdelka, največkrat pa se tehničarji ustavi na tridesetih.

K Burjinemu uspehu nedvomno prispeva tudi osebje oziroma njegov sestav. Od osmih zaposlenih so tri kuharice, pet pa je prodajalk, vse po vrsti pa so prijazne in znajo strankam dobro svetovati. Novost, ki jo uvedejo v trgovini, denimo hrenovke v testu, kupci hitro sprejmejo in v trgovini poskrbijo, da povpraševanje po njej ne usahne. **Delicate-**

sna prodajalna Burja je dokaz, da so poslovne usmeritve v specializirane prodajne programe in s tem prodajalne, seveda ob ustreznih in primernih kadrih, tisto, česar se še premalo zavedamo in izkoriščamo. V naši trgovski mreži imamo še veliko neizkoriščenih možnosti in še več prodajalcev, ki so jim napredek trgovine, širitev asortimana in odnos do kupca, prav malo mar.

V Savici – all dobro, ali nič

Obiskal sem več Savičinih prodajaln, kamorkoli sem prišel, povsod je bilo čutili prizadevanje za boljše poslovne rezultate. Večkrat sem tudi slišal, da se vse bolj uveljavlja program specializiranih delicatnes, ki jih je začel razvijati **Zdene Potočnik v Miško in nadaljeval v Muci in Krtu**. Ideja je prodrla tudi v številne druge Savičine poslovalnice, če pa bo prišla prav med vse delavce Savice in tudi drugih Rožnikovih tozdov, se nam lahko zgodi, da postanemo ena najbolj uglednih in znanih delicatnesnih hiš. Možnosti za to imamo dovolj, le volje je premalo...

Tam pa, kjer ni prave volje, lahko zaleže tudi beseda poslovodnih organov, kot je bil to primer v Savičini samopostrežni trgovini v Murglah. Krajani Murgel so se pritoževali tako nad trgovino kot nad njenimi delavci. V nekaj tednih je vodstvo Savice z

odločnimi ukrepi odpravilo največje pomanjkljivosti. Deloma so trgovino prenovili, deloma jo še

prenavljajo. Delavcem v njej pa so povedali, da morajo ali postati pravi trgovci, ali pa bodo celoten

kollektiv preselili v trgovino na drugi konec Ljubljane. Delavci so se raje odločili za prvo...

»Vikendaši poleti poskrbijo za promet.« Poslovodkinja na Rakitni je Zofija Primšak.

Od tu prihajajo dobrote: centralna pripravjalnica delicatnesne hrane v Tomačevem. Vodja kuhinje je Danica Mikelj.

Nov veter Burja – pršut na lističe in v papir po slojih... Tudi to v Burji obvladajo.

V Zrnu do zrna dela konektomat, posebna peč, v kateri pred kupčevimi očmi spečejo pecivo.

Prenovljen oddelek za prodajo sadja in zelenjave v Murglah.

Mercator na Dolenjskem
Ljuba Sukovič

Standard nadaljuje z obnovami trgovin

M—Standard iz Novega mesta ima svoje prodajalne raztresene od Šentjerneja do pod Gorjancev ter od Novega mesta tja v Suho krajino, ki pa so v večini potrebne temeljite obnove. V lanskem letu so bile v zelo kratkem času obnovljene tri prodajalne, in sicer potrošniški center za Zagrebški cesti v Novem mestu, prodajalna na Dvoru pri Žužemberku in prodajalna v Šmihelu pri Novem mestu. Odprt pa je bil tudi nov bife v prodajalni na Belokranjski cesti v Novem mestu. V decembru lani pa se jim je v novi preobleki pridružila še klasična trgovina z mešanim blagom v Podturnu pri Dolenjskih Toplicah, tik ob znani partizanski magistrali, ki pelje mimo Kočevskega Roga oziroma Baze 20.

Prodajalna Podturn je v stavbi podturnskega gasilskega doma. Gasilci so nam v času adaptacije trgovine radi volje odstopili svoje prostore za začasno poslovanje. V sestav naše delovne organizacije je prodajalna prišla leta

1976, dobili smo jo od M—Rožnika.

Prenovljena je bila v glavnem notranjščina ter zamenjana vsa okna in vrata z vetrolovom, dodan pa je nastrešek za hrambo embalaže in kurjave. Opremljena

je z delno novo opremo za klasičen način prodaje blaga. Vsa gradbena in obnovitvena dela so opravili delavci Obrtne zadruge Hrast iz Novega mesta, ki so racionalno uredili 45 m² prodajnih površin (prej 36 m²) in 35 m² skladiščnega prostora. Celotna vrednost del in opreme znaša približno 45 milijonov din. Sredstva so bila zagotovljena iz investicijskega vzdrževanja ter s 17.500.000 din dotacije Občiskega sklada za pospeševanje in razvoj kmetijstva ter proizvodnje hrane, kjer se zbirajo tudi namenska sredstva za razvoj podeželske trgovine. Omeniti moramo, da je to prvi primer pri nas,

da bomo za obnovo trgovin dobili nepovratna sredstva.

Prenova te prodajalne je bila načrtovana v tem srednjeročnem obdobju, v prihodnjem pa načrtujemo še obnovo prodajalne na Otočcu in v Prečni pri Novem mestu.

Prodajalna v Podturnu bo v letošnjem letu dosegla 38 milijonov din prometa, prihodnje leto pa 50 milijonov din. Štirim zaposlenim prodajalkam v Podturnu bo delo v prenovljeni prodajalni lažje, prebivalci tega dela Dolenjske pa bodo bolj kulturno in bolj solidno postreženi.

Košanci in Nanosov koledar

Joža Kaluža

Staro bi se tudi v novih časih bolje obneslo

Živimo v času, ko se namesto z delom, ukvarjamo tudi z vsem mogočim, tudi z anketami. Eno takih smo napravili te dni med potrošniki v naši trgovini. Zaživela je kar brez vprašanj in to na temo "letošnji Nanosov koledar".

"Kje pa imate letos Nanosov koledar?"

"Oh, tega pa res ne odnesem domov..."

"Doma imam kup praznih skled..."

"Kam si bom napisal mleko, ki ga namolzem?..."

"Kam bom napisala izmeno?..."

"Kam si bom zabeležila stanje števca?..."

"Kam si bom označila, kdaj sem sejala zelje?..."

"Le kaj je ta, napol odprt prašič?..."

"Ne, na tale koledar se pa prav nič ne spoznam..."

"Letos bo treba pa nekaj drugega poiskati..."

"Kaj je šel v pokoj tisti, ki je prej sestavljal VAŠE koledarje?..."

"Letos pa vam res ne bodo zmanjkali..."

"Doma so mi naročili naj prinesem drug koledar..."

Tako so govorili potrošniki in prvič v dolgi praksi se nam je zgodilo, da so nam vračali koledar, da ga niso sprejeli z našimi najlepšimi željami, ki naj bi veljale vse dolgo leto.

Resnično, ta koledar ni uspel. Kot, da bi v letu 1989 ne smeli pisati in zapisati ničesar več. Ne, koliko dni zdrži cena enemu artiklu, ne, kolikokrat nas določen občan skuša okraštati, ne, kdaj nas je obiskal inšpektor, ne, kdaj je kdo zamudil službo, ne, kdaj bo prišel obisk naših vodilnih. Ne, nič več ne bomo zapisali. Žalostni bomo ob pogledu na prazne skled, s prstom bomo morali najti dan na njih, kolone pa morda imeli samo na sliki...

Staro bi se bolj obneslo, kaj?

Anketa med potrošniki je nastala v trgovini Košana.

Po tridesetih letih neprekinjenega dela v tozdu TMI v Nanosu se je upokojil Ivan Debevec (levo). Sodelavci so mu pripravili majhno slovesnost z željo, da bi dolgo užival.

M—Nanos — prvi na postojnskem prvenstvu v klejanju

Dušan Đorđević

Ženska ekipa M—Nanosa je na DŠI v Postojni osvojila prvo mesto v kegljanju. Ekipo so sestavljale: Jelen, Mlakar, Drekonja in Petrovič. Tekmovalke uspeh ponavljajo iz leta v leto. Na tekmovanju je nastopilo 12 ekip. Za uspeh, ki so ga dosegle, vse čestitke.

Usposabljanje narodne zaščite v M—Nanosu

Dušan Đorđević

Decembra smo v Nanosu usposabljali člane enote narodne zaščite. Udeležba na seminarju je bila zelo dobra. V februarju načrtujemo usposabljanje še ene skupine delavcev. Udeleženci seminarja so se seznanili z zgodovinskim razvojem NZ, z načrtom za delo NZ ter s konkretnimi nalogami posameznika v različnih varnostnih razmerah. Vsa potrebna opravila so bila praktično prikazana.

Poudarimo pa lahko, da imajo posamezniki različne predstave o vlogi narodne zaščite. Naj torej pojasnimo: pripadnik enote NZ je lahko vsak delavec oziroma občan, ki je sposoben za opravljanje različnih nalog NZ, dokler ni vpoklican na opravljanje nalog v enoto, v katero je sicer redno razporejen (oborožene sile, delovna dolžnost) itd.

S takim načinom usposabljanja bomo še naprej podružbali SLO in DS ter pripomogli, da bodo delavci seznanjeni z nalogami, ki jih morajo opraviti v določenih razmerah, ko je potrebno in odrejeno delovanje enot NZ.

Pravnik svetuje

Sergej Paternost

Kdaj ob neizpoljenih pogojih v pokoj?

Delavec je dopolnil 60 let starosti in ima 29 let pokojninske dobe. Vprašanje je, ali lahko delavec nadaljuje z delom glede na to, da nima 40 let pokojninske dobe?

Po določilih 173. člena Zakona o delovnih razmerjih delavcu preneha delovno razmerje zaradi izpolnitve pokojninske dobe samo, če izpolni pogoje za polno osebno pokojnino po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

Tako bo delavec lahko nemoteno nadaljeval z delom, vendar le do dopolnitve 65 let starosti, kajti po dopolnitvi 65 let, mu bo prenehalo delovno razmerje po 3. točki 172. člena Zakona o združenem delu, ki pa

Portret sodelavca

Jože Kirm

Sadjar s srcem

Skrita, nekaj kilometrov stran od Mirne peči, leži vasica Mali Kal, ki ji domačini pravijo Dobje. Zaselku bi otroci, zaradi obilice skladskega sadja in jagodičevja, upravičeno rekli "mali raj".

Na koncu vasice se na blagem hribočku sonči kmetija Martina Barbo, znanega sadjarja in enega od treh kooperantov za vzgojo sadnih drevesc novomeške Kmetijske zadruge. Kmetija meri skupaj 18 hektarov. Od tega je en hektar in pol ograjeno in namenjeno za vzgojo različnih sadnih sadik, vrtnic, okrasnega grmičevja, jagodičja, vrtnin in križantem.

Martin je že od mladih nog, zaradi ljubezni do zemlje in narave, čisti kmet. Za sadjarstvo se je navdušil na Grmski kmetijski šoli. V začetku je sadna drevesca cepil in vzgajal le ljubiteljsko, za domače potrebe in za sorodnike. Uradno pa je kot drevesničar začel v letu 1959.

Ko sem ga hladnega decembrskega dopoldneva obiskal se je

ravno pripravljaval s traktorjem na njivo. Sin Jože pa je trosil umetno gnojilo. Sadjarstvo je tudi moj konjiček, zato je bil razgovor z njima še toliko bolj zanimiv.

Sprva so jablane cepili na generativne podlage to je na sejane. Danes pa cepijo jablane na degetativne podlage MM 106, M 26 in M 9. Hruške pa cepijo na kutino. Letno Martin za prodajo vzgoji nekaj tisoč drevesc. Martin ljubi svoje delo, sadjar je s srcem. Rad se pohvali s posebnostmi, ki jih je vzgojil sam. Posebno zanimiva sta rdeči ribez in kosmulja, ki rasteta kot drevesce in ne kot običajno, v grmu. Zanimive so tudi jablane in hruške — posodovke, ki nekatere zrastejo le okrog pol metra visoko, ponášajo pa se z lepimi debelimi plodovi. Mart in goji tudi mandaljne

in kakije, ki sicer nista rastlini naših krajev. Pri njem rastejo tudi lubenice, jajčevci in vse mogoče rastline, skratka to je pravi mali raj. Posebnež je tudi domači pes Fik, ki je dobil ime po junaku iz risanke. Ko je iz zemlje skočila rejena miška jo je hitro zagrabil in poslal na drugi svet. Spretno lovi tudi voluharje, ki so največji škodljivci v drevesnici. V enem samem dnevu je ujel celo sedem teh škodljivcev.

Ves izbor Martin vzgaja po sortni listi za Slovenijo, sadjarji pa v zadnjem času veliko povprašujejo po nekaterih starih sortah sadnega drevja. Jezi se na komisijo, ki ne dovoli vzgajati sort, ki niso v sadnem izboru. Po naročilu pa stranke rad ustreže in cepi sorto po želji naročnika, zaradi ohranitve starih sort.

Zanimanje za sadjarstvo je čedalje večje. Posebno ob novih hi-

šah in vikindih si lastniki želijo imeti tudi svoj mini sadovnjak. Martin jim rad svetuje, ko pridejo pa sadike. Obiskovalci si lahko ogledajo bogat izbor dreves, ki rastejo okrog Martinove hiše. Pridelek znaša 10–15 ton sadja.

Očetu pri delu veliko pomaga, kadar je doma, sin Jože, ki jo je tudi ubral po očetovih stopinjah. Je absolvent Biotehniške fakultete — smer sadjarstvo in vrtnarstvo. Martin želi, da bi nadaljeval z njegovim delom. Martin se v glavnem ukvarja z vzgojo sadik. Jožetov "TOZD" pa je vzgoja vrtnic, okrasnega grmičevja, križantem in sadik povrtnin. **Za sadično sezono 1988/89 je Martin pripravil:** jablane Jonagold, Idared, Mantet, Lonjan, James griev, Beličnik, Gloster itd.

hruške Junjska lepota, Starkrimson, Konferans, Hardijeva in Passa, krassana

češnje Colt, Van in Domača hrustavka

oreh odbran semenjak, **jagodičevje** ribez, kosmulja, leska, robida, **vrtnice** in okrasno grmičevje

Kupcem priporoča naj sadje sadijo čimbolj zgodaj spomladi, ko zemlja ni več zmrzjena. Za prvo leto pa v sušnih dneh pripo-

Jablana Avil Spur na podlagi M9 — posodovka za balkon.

roča zalivanje. Posebej mi je naročil, naj tudi zapišem: kupcu, ki kupi več drevesc, po želji pomagajo drevesca tudi posaditi, če seveda ni preveč oddaljen, prvi dve leti pa posajena drevesa tudi obrežejo.

Martinov naslov je: Mali Kal 11, 68216 Mirna peč, tel.: (068) 84—435.

Smeh je pol zdravja

Milena Kreč

Nič nam ne morejo ... ne leta, ne nizke pokojnine

Ob zaključku vsakega leta se srečujemo upokojenci Ljubljanskih mlekarin na novoletnem srečanju. To je priložnost, da se stari prijatelji in nekdanji sodelavci sproščeno pogovorimo o minulem in prihodnjem času. Tovariše, ki so to leto prvič med nami, prisrčno pozdravimo, jih seznanimo z našo dejavnostjo, z našimi pravicami in dolžnostmi. Da bi naše delo v klubu bolje poznali, vsem, ki so že več let med nami in onimi, ki še prihajajo, predstavimo svoje delovanje.

Klub upokojencev Ljubljanskih mlekarin deluje že 12 let in ima 172 registriranih članov.

Leta nas ne ovirajo, da se ne bi udeleževali v športnem, kulturnem in družabnem življenju. Sodelujemo s klubi v občinskem in mestnem merilu. Imamo svoj pevski zbor, ki nas razveseljuje z lepo slovensko pesmijo. Zbor nastopa ob raznih prilikah v podjetju in tudi na terenu. Kadar pospremimo sotovariša na zadjo pot, mu je pesem našega zbora zadnje slovo. Obiskujemo bolne in onemogle člane kluba, jih z majhnimi darili razveselimo, predvsem pa jim damo občutek, da niso pozabljeni.

Krožek ročnih del je bil ustanovljen v preteklem letu. Mnogo lepih izdelkov smo naredili, ki smo jih prvič razstavili ob lanskem Dnevu Mercatorja v upravni zgradbi na Titovi cesti. V sklopu občine Bežigrad pa smo na Gospodarskem razstavišču ponovno prikazali delo naših rok. Izdelki so bili pohvaljeni in priznani. Tovarna pletenin Rašica nam je zato omogočila ogled svojih obratov, kar je bilo enkratno.

Za rekreacijo članov kluba smo pripravili enodnevnne izlete v naravo, v bližnjem okolico Ljubljane. Kar veliko nas je bilo, ki smo preizkušali naše telesne zmogljivosti. Naši daljši izleti pa so bili predvsem v kraje NOB. Bili smo na Tjentištvu, v Mostarju, Sarajevu, na Sutjeski, mostu na Neretvi in na Gosposvetskem polju na Koroškem.

Občasno prirejamo tovariška srečanja. Oglemo si diapozitive o različnih potovanjih po tujih deželah, zapojemo, se pogovarjamo in nasmejemo. Včasih pridejo na mizo tudi dobrote oziroma izdelki mlekarne.

Najbolj pa se veselimo zaključnega kosila. Tako smo se 27.12.1988 srečali v restavraciji Ilirija. Zbrali smo se, z majhnimi izjemami, vsi člani kluba. V pozdravnem nagovoru je predsednik kluba Janez Volaj zaželel dobrodošlico in prijetno počutje vsem članom kluba in predstavnikom Ljubljanskih mlekarin in tozda Savice, ki so bili naši gostje.

Tajnica kluba je na kratko poročala o delu in klubskem denarju. Franc Zalar, pomočnik generalnega direktorja se je zahvalil za povabilo in nas seznanil s potekom proizvodnje Ljubljanskih mlekarin in načrti za prihodnje leto. Obljubil je nadaljnjo finančno pomoč našemu klubu, za kar je bil nagraden s glasnim aplavzom.

Bili smo kot velika družina veselih ljudi. Po dobrem kosilu so naše pevke zapele nekaj lepih pesmi, recitatorka pa je povedala nekaj grenko smešnih resnic. Podelili smo medalje in priznanja. Neverjetno, koliko dobrih športnic in športnikov ima naš klub! Ob salvah smeha so se vrstile zlate, srebrne in bronaste medalje. Vsako leto na ta dan poskrbimo za dobro voljo s srečolovom, tombolo ali igro daj—dam. No, letos je bila prvič na vrsti licitacija lepih in koristnih daril. Dobra glasba je privabila na ples vse, ki so si tega še želeli. Smeha in veselja je bilo popoldne več kot vse leto. Sprostilili smo se, razigrali in pozabili, da je življenje težko. Težko za nas, z našimi pokojninami in težko za vse, ko gledamo v prihodnost.

Ta dan pa nam bo ostal kot svetla točka v novem letu. Obilo dobrih želja nas je spremljalo, ko smo se razšli in si želeli nasvidenje na prihodnjem srečanju in srečno!

Portret sodelavca

Alenka Medved

Zgodba o poti do medalj

Predstavljamo vam Staneta Kavčiča, športnega referenta v Zmajčkovem butiku Izvrstnih slaščic. Kavčič se je že krepko približal srečanju z Abrahamom, toda njegov polet in življenjska moč se lahko mirno merita z mnogo mlajšimi.

Stane Kavčič s sodelavcem Janezom skrbi za vzdrževanje obratov Zmajčkovega butika. Dela za dva para pridnih rok nikoli ne zmanjka. Kljub obilici dela, pa Stane vsak dan, predvsem poleti, sede na jeklenega konjička in prekolesari 60 do 70 kilometrov. Natančno ne pove, koliko. Pravi, da je vadba skrivnost, pomembna za uspeh.

S športom je bil Stane "zastrupljen" že v mladih letih, toda pogojev za aktivno vadbo ni bilo in zato smo morda danes prikrajšani za športnika, o katerem bi pisalo domače in tuje časopise.

Življenje v tolminskih hribih je težko. Od tam je Stane doma. Delo na skopi zemlji, krmljenje in paša živine. Razen sonca in čistega zraka, je v teh hribih, zlasti po vojni, primanjkovalo vsega. Kakšno veselje so vaškim mulcem predstavljale zapuščene smuči italijanske vojske. Razposajeno otroštvo se je končalo s Stanetovo potjo v dolino. Pri sedemnajstih se je šel učiti za klučavničarja.

V mestu se je Stanetu odprl svet športa. Navdušeno je spremljal smučarjevo in klesarstvo, toda na rekreacijo ni bilo mogoče misliti. Športni talent se je pokazal pri vojaki, ko je bil na vojaškem tekmovanju član garnizonove zmagovalne ekipe.

Komaj potrjen talent je moral po vojaki spet dati prednost bolj zemeljskim zadevam: delu oziroma zaposlitvi, družini, gradnji doma. Hči je kazala velik talent za plavanje. Prav razvoju njenega talenta sta mama in oče Kavčičeva posvetila najlepša leta. Deklič je uspešno plaval dolgih dvanajst let. V družini Kavčičevih imajo državno in republiško prvakinja v plavanju, številna domača in tuja priznanja za plavalne rezultate.

Pri osemnajstih se je dekleta poslovilo od plavanja. Družinske sobote, nedelje, prazniki, nekoč

polne športa, so postale puste in prazne. Šele zdaj se je Stane začel resno ukvarjati s športom, saj brez njega ni šlo več. Šport je postal del njega samega.

Skoraj deset let starejši prijatelj je razkazoval tekmovalno kolo. Stane pravi, da je takrat takole tuhtal "če zanj začetek ni prepozen, kakaj ne bi poiskusil tudi sam?" Malo cenejše športno kolo je bilo za začetek dovolj. Toliko, da se je poiskusil ali bo šlo. Pridružil se je vaškim pobom, ki so se nekajkrat na teden podili po Barju, tja do Horjula. Kar šlo je. Usodno pa je bilo srečanje s kolesarji maratona Franja.

Pri prijatelju so pokrivali streho, ko se je mimo pripeljala kolona kolesarjev prvega maratona Franja. Takrat je sklenil, da bo na drugem že zraven.

Že nekaj mesecev pred dirko je začel samostojen trening. Na eni od teh svojih priprav je naltel na skupino kolesarjev, veteranov Kolesarskega društva Grosuplje. Po 50 kilometrih skupne vožnje so ga novi znanci povabili medse. Stanetovo kolo se od le-

Stane Kavčič z zbirko prigranih medalj in pokalov. Nikoli naj ne bo prepozno za začetni drugače, bolj zdravo. Foto: Alenka Medved

ta 1982 vrti vsak dan, če le ni vreme preslabo. Pozimi pa si nabira moči s smučanjem. Alpske smuči so v zadnjih dveh letih zamenjale tekaške.

Redno treniranje je postalo opazno tudi v Stanetovem počutju. Je močan in zdrav kot dren. Kot da se je proces staranja ustavil. Prigrana moč se pozna tudi v vse boljših uvrstitvah. V veteranski kategoriji (od 45 do 50 let) se je letos udeležil čez trideset tekmovanj in za njim je ena najbolj uspešnih kolesarskih sezon. Dvajset odličnih uvrstitev je dosegel letos: devet zmag, 6 drugih in 5 tretjih mest v svoji kategoriji. Med njimi tretjič zopred medaljo na kolesarskem maratону Franja, drugo mesto na državnem prvenstvu v cestni vožnji, zmago na republiškem prvenstvu v točkah in državno prvenstvo v ciklokrosu. To so rezultati nedeljskega in prazničnega garanja na cestah.

Stane vodi tudi športno rekreacijo v Zmajčkovem butiku. S sodelavci sestavlja ekipo, ki je na Mercatoriadah med najboljšimi.

Letos je bil Stane četrti v veleslalomu, prvi v teku na smučeh, tretji v krosu in prvi med kolesarji.

Pogovor z njim je poln optimizma, dobre volje in življenjske energije. Ne spominjam se, da bi bil kdaj zadirčen ali pa srt s sodelavci. "Veliko mi je pomagalo ljubenzljivo razumevanje moje življenjske družice. Brez njene pomoči bi bilo vse garanje veliko manj uspešno," pravi Stane in dodaja, da se športnih aktivnosti ne bo odrekal tudi v letih, ki prihajajo. Moči in zdravja je v njem dovolj.

Po pogovoru s Stanetom mi je ostal razmislek, ali je res že prepozno, da bi začeli zdravo živeti?

RAZPIS 12. ZIMSKIH ŠPORTNIH IGER SOZD MERCATOR – KIT ROGLA, 4. MARCA 1989

Koordinacijski odbor za šport in rekreacijo SOZD MERCATOR – KIT, razpisuje tekmovanje v veleslalomu, smučarskem teku in sankanju na 12. Mercatoriadi, ki bo 4. marca na smučiščih RTC Rogla.

V VELESALOMU IN SMUČARSKEM TEKU bomo tekmovali

- : MOŠKI :
  - kategorija A : do 30 let (rojeni 1959 in kasneje)
  - kategorija B : od 31 let do 40 let (rojeni 1949 do 1958)
  - kategorija C : od 41 let do 50 let (rojeni 1939 do 1948)
  - kategorija D : nad 50 let (rojeni 1938 in prej)
- ŽENSKE :
  - kategorija A : do 30 let (rojene 1959 in kasneje)

kategorija B : od 31 let do 40 let (rojene 1949 do 1958)
kategorija C : rojene 1948 in prej

Dolžina proge za smučarski tek je :
MOŠKI A, B in C – 5 do 6 km
ŽENSKE A, B in C ter moški D – 2,5 do 3 km.

SANKANJE
Tekmovanje v sankanju nima samo tekmovalni, temveč tudi družabni namen. Proga ne bo zahtevna in bo kratka tako, da bo lahko vsak preiskusal svoje znanje in spretnost.

V sankanju bomo tekmovali v treh različnih kategorijah:
I. MOŠKI posamezno
II. ŽENSKE posamezno
III. MEŠANE DVOJICE

Tekmovanje bo organizirano samo v navedenih kategorijah brez ekipnih uvrstitev in ne bo štel v ekipni vrstni red.

Nekaj določil iz pravilnika

– Pravico sodelovanja na zimskih športnih igrah imajo delavci, združeni kmetje, in upokojeni delavci SOZD MERCATOR – KIT, ki se prijavijo pravočasno v skladu z vsakoletnim razpisom in roki športnih iger.

– Pravico sodelovanja dokazujejo OZD s poimenskim seznamom tekmovalcev ob prijavi, na tekmovalju pa vsak tekmovalec dokazuje pripadnost OZD z osebno izkaznico in potrjeno zdravstveno izkaznico. Vse to je dolžan pokazati pomočniku starterja na startu posamezne discipline.

– Tekmovalci opravijo za razvrstitev samo eno vožnjo oz. ....

– Za prva tri mesta v starostni kategoriji se podeljujejo medalje.

– Tekmovanje je organizirano tudi ekipno, posebej za moške in ženske ekipe.

– Za uvrstitev ekipe se štejejo točke iz posamičnega tekmovanja v vsaki kategoriji, ki se dodeljujejo po FIS sistemu.

Prijave:
SOZD MERCATOR – KIT za KORŠ, Titova 137, 61113 Ljubljana, do vključno 21. februarja 1989.

Opozarjamo, da bomo upoštevali samo pravočasno prispеле prijave na določenih obrazcih.

(Obrazce za razpis so prejeli le sedeži DO in KZ, zato prosimo, da se TOZD in TOK obračajo na svoje DO in KZ).

Glede avtobusnih prevozov na prizorišče tekmovanja, se obrnite na MERCATOR – TURIST, Ljubljana, Titova 137 – podhod, tel. (061) 327 – 919 ali 372 – 950.

Mercator – Embine nagrade za veliko novoletno križanko prejmejo:

1. nagrado : **MARIJA GODEŠA, Unec 92, 61381 Rakek**
2. nagrado : **DRUŽINA BLAŽEK, Študentski center, Blok 1, 61000 Ljubljana, Cesta 27. aprila 31**
3. nagrado : **OLGA MATEJKA, 61330 Kočevje, Tesarska 3c**
4. nagrado : **FRIDA ŠKODLAR, 61000 Ljubljana, Krimska 9**
5. nagrado : **LEOPOLD FLIS, 61230 Domžale, Prešernova 34.**

Nagrajencem iskreno čestitamo. Nagrade jim bomo poslali po pošti.

Mercator-Emba
Zivilna industrija p. o.
61000 Ljubljana, Slovenjska 21
Telefon: (061) 346 286, 346 273
komercialna (061) 346 288
telex: 31403 emba yu
žiro račun: 50102-801-21179

orient KAVA
mešanica pražene mlete kave
neto 100g

SWEET bar
z Adiantum

EMBI RICE CRISPIES
NOVO
250 g

HAMILICE	MOLIBDEN	MOŠKI	ŽENSKO	M	NARLOVAC	SVEDSKI	DUŠA	STRONCIJ	SR	REKA V	MEZANEC	DROBEN	ENGIN V	NAJVIŠJA	NEKDANJI
ER	RA	KANU	ZDA	WINNIPEG											
RINGARAJA	MECENSTVO														
CENE EVERGREEN	KI TEL														
KANIN	CER	TEHNECI	TROPSKA	ARARA											
BUTTERFLY	SK	BRAZILEC													
OBOOK	EREMIT	MAINCISM													
ASINARA	ACID	FARSA	ANT												
POLDNEVNIK	RENIS	PLA													
ADA	MAINAU	AJA	ISLAND												
RABOB	SKRLA	MARIE	KAKAO												
AVTOKARTA	DRAKON	MAROLT													
TIARA	OASIS	LEA	ANGOR	MER											
UČKA	NAGANO	ZAR	VIR	ONE											
RASTKO	MNOŽICA	KERALA													
ARI	REDUTE	VENTURI	OLEAT												
OTIS	KAPRUN	LIVARNA													
KIJ	ORAN	URAR	KORNAT												
AKORDER	DIVA	ARMADA													
RANERALI	SEME	IR													
MALINA	TROLA	KRI													
BENKO	STAR	NEVADA													
AMARNA	TEROR	AMATERKA													
LADJARSTVO	RENAN	ELEKTOR													
ERIS	ESTE	KAJN	KAABA												
ŠIKTANA	SUSAN	MATO	GAT												
NATAL	INDIJ	POPER	REVIR												
INANA	KORAK	EVORA	STANIC												
KATI	UNA	LATA	KANADA												

IZ CONTALOVE KONSIGNACIJE

Aparat za mokro čiščenje talnih in stenskih oblog ter oblaženega pohištva

Visokotlačni aparati za pranje in peksanje s hladno vodo (do 190 barov) ter s toplo vodo ali paro (do 165 barov in do 150° C)

Aparati za mokro in suho sesanje

Informacije: M-Mednarodna trgovina, TOZD Contal-Steklo, Ljubljana, Titova 137, tel.: (061) 371-235, 371-537, h. c. 371-282, int. 661.

NA ROB SPREMEMBAM

K pisanju me je spodbudil praznični intervju, namenjen organizacijskim spremembam v družbi in v naši organizaciji.

Moje osebno mnenje ob vseh dogajanjih je, da gre spet in v večini primerov le za normativne spremembe ne pa za prave, vsebinske, ekonomske. Na enak način kot smo pred desetimi leti s pravo ihto ustanovljali tozde, danes ustanovljamo podjetja, pričakujoč, da nam bo statusna oblika prinesla boljši dohodek, večje osebne dohodeke, investicije, itd. (se opravičujem, ker uporabljam le stare termine).

Moti me tudi, da nismo izdelali (niti poizkušali nismo) izdelati kvantificirane analize doseda-

nega dela, ampak smo za očno delo v SOZD uporabili anketo, ki je verbalna in se lahko interpretira tako, kot ustreza sistemu, ki razlaga rezultate. Seveda pa ne bi smeli analizirati SOZD kot celote, ampak njegove posamezne dele in jih primerjati na podlagi veljavnih kazalcev s podobnimi ali enakimi organizacijami v svoji dejavnosti ter tako analizirati napredek ali nazadovanje.

Velik fetiš je beseda kapital, meni osebno so ljubši izrazi sredstva in naložbe (ta dva izraza uporabljajo tudi v kapitaliz-

mu). Kapital je v bistvu oznaka za odnos med tistim, ki sredstva ima in med tistim, ki jih nima. To vprašanje odnosa v naši družbi ni rešeno in očitno tudi z novimi predpisi še ne bo, najmanj pa z nekimi oblikami, ki so stare več kot 100 let.

Znanka, sposobna finančnica v uspešni OZD v Sloveniji, se mi je potolažila: »Uspešni smo bili kot podjetje prej, uspešni smo bili kot TOZD v DO, saj smo izkoristili ZZD tako, da smo se organizirali samo po ekonomskih kriterijih in uspešni smo navkljub vsem predpisom, ki se kot ciklon zgrinjajo nad nas. Čemu potem spreminjamo vse, ne pa samo tisto, kar nam je v stari

zakonodaji škodovalo oziroma omogočalo slabim gospodarjem, da so se dobro imeli.«

Večina me bo ožigosala, da sem konservativec, ki bi mu bilo takoj potrebno izprašati vest. Vendar sem se ob letnem planu 1989, kljub pohvali, da je dober, globoko zamislila. V uvodu je napisana tolikšna množica poslovnih ciljev, da se ne prebiješ.

Če smo tržno usmerjeni, bi moral biti ta cilj en sam in preprost – večji dobiček. Plan investicij sem ocenjevala prav z vidika tega cilja in z vidika zagotavljanja delovnih mest. Mislim, da so v planu investicij stvari, za katere verjamem, da so silno pomembne za posamezno OZD, v plan strateških investicij, pa verjetno ne sodijo (popravilo strehe). Tudi financiranje sozdovih investicij bi morala končno preiti na druge, trž-

ne oblike (proračunsko naj bi se financirali le statusni simboli sozda).

Vse tiste OZD, ki so z reorganizacijo pred desetimi leti malo počakale in se (malo ali skoraj nič) reorganizirale, tudi sedaj počnejo nekaj podobnega. Skrbijo za svoj položaj na trgu, kakovost izdelkov in poslovanja, statusne spremembe jih pa ne ganejo dosti.

Predlagam, da tudi mi damo pri svojem delu prednost tržnosti, skrbi za potrošnika in kakovosti izdelkov in storitev, pa bo dobiček ali dohodek (kar bomo pač v bilanci izkazovali) večji oziroma tolikšen, da bomo vsi zadovoljni. Tole konec zveni spet kot poceni politična agitacija, ampak prej ali slej mimo tega ne bo mogoče.

Alenka Srdič

Stanislav Klemenčič-Saražin

Slovo od dogovorne ekonomije

Mnogo se vas je že podrobneje seznanilo z določbami Zakona o podjetjih, ki je prva faza poslovanja od dogovorne ekonomije in eden od pravnih temeljev za preusmeritev v tržno gospodarjenje. Največji zasuk je ta zakon storil s tem, da je ne glede na lastninsko naravo, podjetje opredelil kot ekonomsko in pravno samostojen gospodarski osebik, ki svojo dejavnost opravlja po načelih dobičkanosti.

Temeljnim organizacijam, ustanovljenim po določbah Zakona o združenem delu, je v tej dobesedni obliki odzvonilo, čeprav v neki obliki še vedno znotraj podjetja obstajajo le da jim je Zakon o podjetjih odvzel pravno in opravilno sposobnost. Tako se na nek način poslovljamo od deset in več let trajajoče dogovorne ekonomije, s katero smo želeli hitreje razvijati posamezne, prostorsko nerazvite predele (Kosovo) in bražno povezana gospodarska področja (npr. železnice). Osnovni moto izvajanja te ekonomije in razvojne strategije, uveljavljene z Zakonom o združenem delu, je bil "vzemi tam, kjer je, daj tja, kjer ni". Praksa je pokazala, da se predeli in gospodarstvo, ki je bilo deložno takega prerazporejanja niti niso več trudili, da bi racionalno gospodarili in tudi sami še kaj prigospodarili. Tako so še naprej zaostajali v idejah (inovativnosti), delovnih navadah in uspehih, saj so jih "injekcije" uspavale, namesto spodbujale k lastni ustvarjalnosti in samostojnosti. Nasprotno pa so se prodornejši in sposobnejši gospodarji vedno bolj zapletali v mreže administrativnih

predpisov, s katerimi je bilo predpisano praktično vse, kaj se sme in česa se ne sme. Tržno in ekonomsko so bili popolnoma odvisni in vpeti v predpise – od nastajanja gospodarskih entot, do gospodarjenja znotraj izdelanega poslovnega procesa.

Instrument za prerazporejanje dohodka so bili različni samoupravni sporazumi, ki niso bili nič drugega kot prepisi različnih zakonov, bore malo pa so imeli tiste potrebne in nujne ekonomske – finančne vsebine. Tudi združevanje gospodarskih osebkov v višje oblike organiziranosti (sozde, poslovne skupnosti), ni bilo dosti drugačno. Temeljna je bila le sklenitev ustreznega samouporavnega sporazuma o združitvi, ker smo v načelu sprejeli vse, kar se nam je zdelo sprejemljivo z vidika racionalnosti poslovnega sistema. V praksi pa se je največkrat pokazalo, da so take višje oblike združevanja le "marela", saj so se članice združbe še vedno lahko obnašale tako, kot jim je v glavnem uveljavljeno politično okolje.

Le redki višje organizirani poslovni sistemi (sozdi) so v taki klimi uspeli uveljaviti svoj del skupnih nalog in poslovnih funkcij skupnega pomena. Najpogosteje je bil to skupen nastop na zunanjih trgih in na domačem (komerciala – ali samo nabava, ali samo prodaja) in skupna finančna funkcija. Skupnih strateško – razvojnih planov ne kaže omenjati, ker je rezultatov na tem področju bore malo.

Nekoliko daljši uvod ni namenjen razmišljanju o doseženem v Mercatorju, pač pa je potreben za celovitejši prikaz in razumevanje nalog, ki nas čakajo ob soočanju s tržno ekonomijo.

Kako razumeti gospodarjenje in skupne funkcije v tržnih pogojih Zakon o podjetjih določa več oblik združevanja podjetij – od združenega, do sestavljenega. V sestavljenem podjetju se lahko združujejo vse vrste podjetij, ki jih opredeljuje Zakon o podjetjih.

Nimam namena razglabljati o prihodnji organizacijski obliki Mercatorja, toda glede na raznolikost dejavnosti in branžnih pripadnosti in glede na zakonske možnosti, bi bila oblika sestavljenega podjetja sprejemljiva in primerna. V taki združbi bi se dalo ustrezno interdiscipli-

narno organizirati samostojne poslovne subjekte in nekaj ključnih funkcij prenesti na sestavljeno podjetje. Tako bi lahko učinkovito izkoristili vse prednosti dosedanega poslovnega ugleda velike firme, z dobro skupno tržno strategijo pa ustvarjali pogoje za razvoj in krepitev ekonomske trdnosti sestavljenega podjetja kot celote.

Pri ocenjevanju dosedanega skupnega življenja in rezultatov, predvsem na finančnem in komercialnem področju, dobrih rezultatov ne moremo spregledati. Prav zaradi tega bi morali ti dve funkciji tudi v prihodnje oblikovati kot skupni in jima pridružiti dolgoročno razvojno funkcijo vseh dejavnosti, združenih v sestavljenem podjetju. V nadaljevanju navajam argumente zaradi katerih menim, da bi se morala komercialna funkcija združevati in opravljati na ravni sestavljenega podjetja, seveda pa se pri tem od sedanje nabavne funkcije preoblikovati v celovito trženje. S tulko temu pravimo marketing.

Sam izraz trženje zajema neprimerno širši delokrog, pristojnosti, naloge in obveznosti, kot jih ima dosedanji sektor za blagovni promet. To torej pomeni ustrezno preoblikovanje od samo nabave tudi na področje prodaje, raziskav trga, in s tem vplivnosti na razvoj izdelkov, ekonomsko propagando, pospeševanje prodaje. Marketing

je torej tipičen podsistem, s katerim se dosega in uresničujejo cilji poslovnega sistema.

Sicer pa z marketingom – trženjem, razumemo tržni koncept poslovanja celotnega poslovnega sistema sestavljenega podjetja in vsake njegove članice, ki svoje poslovne procese dosledno organizirajo in prilagodijo pogojem na trgu ter temu primerno kreirajo poslovno politiko poslovnega sistema kot celote. Tem spoznanjem primerno, bi kazalo na ravni sestavljenega podjetja organizirati trženje za podjetja, združena v sestavljenem podjetju Mercator. Tako bi na najboljši način izkoristili dosedanje pozitivne izkušnje, poslovni ugled firme ter se lažje in hitreje prilagodili novim tržnim razmeram.

Kaj so tržni pogoji gospodarjenja?

Tržni pogoji gospodarjenja, zadnje čase kakor čarobne besede, morajo biti izziv za vsakogar in za vse. Presoji trga mora biti potrjeno vse, odpravljeni morajo biti dosedanji monopoli in privilegiji, če hočemo, da bodo ti pogoji realno ovrednotili naše delo, uspehe in neuspehe. Prevečkrat se še srečujemo z mnenjem, da je za delovanje trga dovolj, da se s trgom sooča le blago, ne pa tudi kapital, delovna sila, ideje in drugi dejavniki, ki vplivajo na vsakodnevno delo in rezultate v poslovnih procesih.

Kaj je torej trg, in kdo na njem odreja pogoje – tržne pogoje? Trg ustvarjajo predvsem resnično ekonomsko in poslovno samostojni subjekti. Zato je odprava množice usmerjevalnih, omejevalnih in prepovednih predpisov, nujna. Zakon o podjetjih je le majhna stopnička k temu. Za trg so značilne še naslednje besede: ponudba, povpraševanje, konkurenca. Preprosto je trg poligon, kjer se soočata ponudba (blaga, kapitala, delovne sile, idej, itd.) in povpraševanje po teh dobrinah. Po njih povprašuje potrošnik – individualna fizična in družbeno pravna oseba. Povpraševanje ni nič drugega kot potrošnikova želja, da z denarjem, s katerim razpolaga, izpolni svoje želje oziroma načrte. Toda te želje in zahteve je treba poznati in spoznati, zato jih treba raziskovati, proučevati in jih stalno spremljati. To je naloga raziskave trga, ki mora biti v konceptu poslovnega procesa. Temu se v prihodnje ne bomo mogli izogniti tudi v našem sestavljenem podjetju. Lahko se organizira na ravni sestavljenega podjetja ali pa posamično pri proizvajalcih. Glede na naketere izkušnje pri prodaji in nabavi in na že vzpostavljen del informacijskega sistema, bi bilo smiselno del raziskav trga organizirati v organizacijski enoti za trženje v sestavljenem podjetju.

Nadaljevanje prihodnjč.

Med dogovorno in tržno ekonomijo. Med njimi pa...

Glasilo delavcev in združenih kmetov sozd Mercator – Kmetijstvo Industrija Trgovina

Glasilo delavcev in združenih kmetov sozd Mercator-KIT, n. sub. o., Ljubljana, Titova 137. Izdaja Center za obveščanje SOZD Mercator-KIT. Uredništvo: Titova 137, 61113 Ljubljana. Tel. 373-047.

Ureja uredniški odbor: Kristina Antolič, Marko Glažar, Jože Kirm, Suzana Modrijan, Sergej Paternost, Alenka Por, Marjeta Potočnik, Ljuba Suković in Miro Vaupotič.

Glavna in odgovorna urednica: Vesna Bleiweis.

Novinar: Andrej Dvoršak.

Vse fotografije – nepodpisane – Andrej Dvoršak.

Tehnični urednik: Matjaž Marinček.

Tiska ČGP Delo Ljubljana.

Glasilo prejema delavci, združeni kmetje, učenci in upokoenci sozda Mercator-KIT. Izhaja zadnji petek v mesecu. Naklada 20.000 izvodov. Po mnenju pristojnega republiškega organa je glasilo oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov.